

קונטרס

הבינוני

פרשת
שמות
תשפ"א

שנה ג' חוברת ט"ז

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליט"א

בעלי בתים | או | ביזנעסלייט!

לאמיר אויסנוצן די פרייע זונטאג שעה | קונה צו זיין

ביזנעס-סוקסעס

מיט אמונה און בטחון

מיט'ן ריכטיגן צוגאנג און השקפת התורה

דורכן בארימטער מגיד און משפיע

הרב **שמעון שפיצער** שליט"א

דער שיעור וועט אי"ה פארקומען:

אין וויליאמסבורג | **דעם זונטאג ווארא** | 2:00 נאכמיטאג

נאכגעפאלגט מיט א רייכע

שאלות ותשובות סעסיע

פראגעס קענען אריינגעשיקט ווערן צו:

info@machonhavineini.com

ביז ערשיק פרי שמות

רעזערווירט אייער זיץ!

www.eventbrite.com/e/135518855545

רעזערוואציעס אפן ביז ערשיי שמות

For additional info, please call 347-351-2400

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור פ"ג

הישוב הדעת הנחוצן לפני כל השתדלות או החלטה

השגחה פרטית גם בדברים הקטנים \ ויהי דבר ה' אלי \ פעולות בלי התבוננות שמקורן באמונה במקרי הטבע \ הכל מאת ה' בהשגחה פרטית מדוקדקת \ על האדם ליתן לידיעה להיבלע בדמו \ בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך \ התייצבו וראו את ישועת ה' \ מיד מוחלין לו \ לא ייגעו לריק ולא יילדו לבהלה \ עצת ה' היא תקום \ ויכל בהבל ימיהם ושנותם בבהלה \ מעשה בפרסומת שלא הועילה \ ישוב דעתם של החסידים \ הכל בחזקת סומין \ מעשה פלא בארנק ששכב שבועיים על רצפת האוטובוס ה; ערבי \ אסון ההשתדלות בלי ישוב הדעת \ נבל ברשות התורה \ סוף מעשה במחשבה תחילה \ חושך שבטו שונא בנו \ קבלת החלטה מתוך ישוב הדעת \

יום שני פרשת שמות – כ' טבת ה'תשפ"א

רבינו משה בן מימון הרמב"ם ז"ל

ישועה על-פי פסק הרמב"ם ביום ההילולא \ בין ברכה לשינוי מזל \ נשמה כוללת \ משה רבינו הגיע לומר לו יישרך כוחך \ מקורות טהורים לכל חידושי הרמב"ם \ יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם \ יראת ה' על-ידי אמונה \ רפואת הגוף והנפש \ מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בענין הליכה לרופאים \ הכל לפי המדרגה \ עבודת ה' על-ידי נטילת רפואות \ שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך \

יום שלישי פרשת שמות – כ"א טבת ה'תשפ"א

היכולת לעבוד בלי לראות תוצאות

למען ענותו בסבלותם \ ויעבידו את בני ישראל בפרך \ האדם מקבל כוח לפעול רק כשרואה את התועלת \ קרדום לחפור בו \ גלות שמביאה לידי גאולה \ תנאי לקבלת התורה \ יאוש שלא מדעת \ תכונת נפשו של אדם \ מדארף טאהן און נישט אויפטאהן \ מודעת דרושים \ ואחרי כן יצאו ברכוש גדול \ פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים \ תמורה גדולה למי שעובד בלי להבין את התכלית \ אין פעולה ללא תוצאות \

מדור עיון תפילה שיעור ב' ההסתכלות הנכונה על התפילה

הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו \ הכל שווין לפניו \ פנה אל תפילת הערער \ כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה \ ממחשבה למעשה \ פָּרַם זְלוּת לבני אדם \ זלזול שנובע מהסתכלות נחותה \ חבל על דאבדין \ אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה \ המכיר את מעלת התפילה באמת אינו צריך חיזוק \ תפילה עם נשמה \ יוצר הרים ובורא רוח \ שלוש מחשבות המועילים לגשת אל הקודש \

מדור שבת קודש

שפיכת היין בברכת הברלה

סימן טוב בתחילת השבוע \ על הארץ תשפכנו כמים \ כפי שהאדם מתנהג כך מתנהגים עמו \ סמך לדבר מניסוך היין \ על האדם לדעת מה הוא פועל \ כשיש שפע הרוח עליזה והלב פתוח לרווחה \ תגובת האדם כאשר נשפך יין בביתו \ היכולת להשאר רגוע מול הוצאות בלתי צפויות \ ההכרה בברכה ממשיכה את הברכה \ שעיר לעזעזאל \ להבדיל מאש של קורח \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי שמחה ישכר בער מצעשינוב בהרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א

והחוט המשולש לא במהרה ינתק \ וירא העם וינועו \ גמלתהו טוב ולא רע \ דרישת שלום מדודו \ על ביצור חומות הדת \ הבחירות לנשיאות קופת רמב"ה \ פוסק הדור קם לכבודו \ אחוז בשרעפי קודש \ על אכילת דגים בסעודת יום השבת \ במקום גדלותו שם אתה מוצא ענוותנותו \ המובחר שבאדמו"רים – עדותו של צדיק \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור פ"ג

הישוב הדעת הנחוץ לפני כל השתדלות או החלטה

בדרך כלל, שכך הוא סדר העולם ואין מה לעשות כנגד זה. אולם עבודת האדם בקיום מצות האמונה, היא להאמין גם כשמתרחש לו איזה דבר קטן, שאין זה דבר של מה בכך, אלא דבר גדול הוא עד מאוד (שהרי אצל הקב"ה אין חילוק בין גדול לקטן) ויש לו לעצור ולהתבונן בכך.

והיו צדיקים תוהים על קנקנם של הבאים לחסות בצלם, לראות אם אמנם מאמינים הם שאפילו כשהקש נופל מן העגלה, הוא נעשה בהשגחה פרטית, ושכל דבר קטן שנעשה לו לאדם, הוא סימן מן השמים כדי לעוררו למשהו.

ויהי דבר ה' אלי

ובכן אם האדם מאמין וזוכר כשרואה שאינו מצליח להשיג את מה שמבקש, שהוא בהשגחה פרטית מדוקדקת ושהקב"ה מדבר עמו כעת; הוא מאמין שמה שאין פלוני אינו עונה לו בטלפון, הוא בהשגחה פרטית מדוקדקת, ושמה שאינו מוצא את העט בכיסו, הוא בהשגחה פרטית מדוקדקת (וכמו שאמרו חז"ל [ערכין טז, ב]: היכי דמי יסורים? ואמרו: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים), וכן הלאה, הכל הוא בהשגחה פרטית מדוקדקת, הרי הוא פותח בזה חלון של ברכה ואור לחייו, באופן שאי-אפשר לשער, מפני שעל ידי מחשבתו השפיע על כל מהותו ונשמתו שיש

השגחה פרטית גם בדברים הקטנים

בשני השיעורים האחרונים הרחבנו לדבר בענין האמונה הנחוצה לו לאדם, שהקב"ה חזק מכל חזק ואינו מוגבל בשום דבר, לא בזמן ולא במקום ולא בנפש, ואינו מצומצם בכל אותם צמצומים שאנו מצומצמים בהם. ונתבאר על-פי זה שאם רואה האדם שאינו משיג את מה שרוצה, עליו להאמין שאין זה מחמת דבר גשמי שמעכב בעדו, שהרי הקב"ה הוא זה שעשה ועושה ויעשה לכל המעשים, והוא הרי אין לו שום דבר שמעכב בעדו מלתת לאדם את כל צרכו.

אכן כעת השאלה היא איך צריך האדם להתנהל בעת כזאת, כשהוא רוצה להשיג משהו ואינו מצליח. והנה הבעש"ט הק' ותלמידיו זיע"א, עמלו הרבה להשריש האמונה בלכות המון העם, שהכל בכל מכל כל, ואפילו הדברים הקטנים ביותר, מתנהלים בהשגחה פרטית.

כי הנה, בדרך כלל, כאשר ישנה התרחשות גדולה בעולם, כגון רעידת אדמה או הצפה גדולה שהאוקיינוס עולה ושוטף עיירות שלמות, קל יותר לאדם להאמין שהקב"ה עשה כן.

מה שאין כן כשמתרחשים דברים קטנים אצל האדם, קשה לו יותר להאמין שהוא בהשגחה פרטית, והרגשתו תהיה

מנהיג לבירה.

זה על חדשות העולם. מיד הוא כועס ומתחיל לצפור בכל כוחו – מה, הם לא מצאו מקום יותר טוב לפטפט ביניהם?! בגלל שהם רוצים לספר עכשיו חדשות, צריכים כולם לסבול?! הוא בטוח שיש מקרה בעולם, דהיינו שהוא מתהלך בעולם שבו נמצאים אנשים רעים שרוצים לעשות רע לבני אדם, פעם הוא קורא להם אנטישמיים ופעם הוא קורא להם בשמות אחרים, ועל כן הוא מתרגז וחושב מחשבות איך לסלקם מדרכו.

על זה בנוי המהלך של סילוק עיכובים מן הדרך. הם באו לכאן בדרך מקרה, והיכולת בידי לשנות את המקרה, כי כמו שהם באו בכוחם העצמי, כך אני יכול לסלקם בכוחי העצמי, ולכן אסלקם בידי ואמשיך בדרכי...

הכל מאת ה' בהשגחה פרטית**מדוקדקת**

הנה האדם מתקשר בטלפון לפלוני כמה פעמים, וכשרואה שאינו עונה לו, הוא הולך ומתקשר מטלפון אחר, באמרו: כפי הנראה פלוני מכיר את המספר שלי, ואינו רוצה לענות לי, ולכן אמצא לי את הדרך שיוכרח לענות לי... זהו אותו מהלך החיים המבוסס על האמונה ב'מקרה', אשר גורם לו לאדם לחשוב שאם יעשה כך וכך, יפתור את קשייו.

אולם כשהאדם מאמין בהשגחה פרטית, דהיינו שכל מה שהתרחש או לא התרחש, הכל הוא מאת ה' בהשגחה פרטית מדוקדקת, שהרי אין שום עיכוב להקב"ה, ואילו היה חפץ בכך, היה מסבב שפלוני יענה בטלפון כבדרך טעות, ושפלוני לא

כשיאמר האדם בקומו משנתו "אני מאמין שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים", הרי זו מדרגה אחת, אך כשיקשר ידיעה זו למעשה מסוים שאירע לו באותו יום או ביום שלפניו, וכמו כן כשיזכור אותה בהתרחשויות הקטנות, אע"פ שלא יוסיף כלום על ידיעה זו, הידיעה כשלעצמה תאיר לו את המצב.

פעולות בלי התבוננות שמקורן**באמונה במקרי הטבע**

הנה טבע האדם הוא שכאשר רואה שמשוהו אינו הולך כפי שרוצה, הוא פועל מיד כדי למצוא פתרון. דוגמא לדבר: האדם נמצא בחדר ורוצה לצאת ממנו, אך השולחן חוצץ בינו לבין הדלת. מה הוא עושה? בלי לחשוב פעמיים הוא מעביר את השולחן ממקומו כדי שיוכל לעבור! ואם יראה שיש מישהו שיושב ולומד על השולחן, יכה לו באצבע צרידה, ויזיז אותו ממקומו ביחד עם השולחן, כדי שיוכל לעבור. כך נוהג האדם לסלק בכל עת את הקשיים העומדים לו בדרכו, וככל שייטיב לעשות זאת, כך יעריכוהו יותר. וכבר נהגו המון העם להסתכל על אלו שיכולים להדוף את המכשולים העומדים להם תוך כדי הדירתם לעבר היעד שהציבו לעצמם, כעל מוצלחים. אכן טבע זה הטבוע בבני אדם נובע מאמונתם במקרי הטבע. האדם סבור שמה שפלוני עומד לו בדרכו, הוא בדרך מקרה, ולכן הוא מנסה לסלקו כמו ידיו. הוא נוסע בכביש והנה הוא רואה מלפניו שני רכבים שעוצרים את רכבם ומתחילים לדבר זה עם

בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך

וכאן נעורר נקודה נחוצה: גם אם לא יהיה האדם עטוק כלל בהשתדלות, ואף לא בהשתדלות הנכונה, אלא יחזק בלבו הידיעה שהקב"ה הוא שעשה לו כזאת ובוודאי עשאו לו לטובה, ואע"פ שאינו יודע מדוע הוא לו לטובה, בוודאי הוא כך, ולכן לא יחתור לנקוט בדרכים אחרים כדי להשיג את רצונו יהיה מה שיהיה, אלא ייריש בלבו את הידיעה עוד ועוד על-ידי הודאה להשי"ת ואמירת מזמורי תהלים ואמירת אני מאמין (כי לפעמים קשה מאוד לקבל את המצב בלב מפני שהוא לא היה צפוי מראש, ולכן צריך להיעזר בפעולות), יאיר בלבו אור גדול ויתקיים בו הפסוק "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", וממילא – הרבה פעמים לא יצטרך לעשות יותר כלום באותו מצב.

והדבר הוא הפלא ופלא... אנשים אצים ורצים והופכים עולמות, והכל באיצטלא של השתדלות... אילו היו נותנים לידיעה זו שהקב"ה עשה להם מה שעשה להם לטובתם – להשתרש בלבם ולהיבלע בדמם, יתכן שלא היו צריכים לעשות מאומה, כי הפתרון היה מגיע לפתחם באופן שלא היו יכולים להעלות אפילו על הדעת.

התייצבו וראו את ישועת ה'

כל אחד יוכל לבדוק זאת בעצמו ויגלה איך דברים כאלו מתרחשים לו בחייו. אל תעשה! אתה סבור שאתה מוכרח לעשות אלא שהספק הוא מהו הדבר הנכון לעשות – מי אמר לך? ניסית לעשות ולא עלה הדבר בידך, אולי המסקנא שאתה צריך להסיק

יעמוד לו בדרכו, ושבדיוק יעמוד עכשיו במקום כזה אשר כל קשייו ייפתרו בו ברגע אחד, הרי זה פועל עליו לעצור לרגע אחד בטרם בואו לעשות מעשה ולנסות להבין מה הקב"ה רוצה לומר לו בזה, ואז יוכל מיד לקום ולהודות לה', כי יאמר לעצמו: אם הקב"ה עשה לי כזאת, בוודאי טוב הוא לי, והגם שהוא נדמה לרע, הלא מחויב האדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה...

ישאל אותו חבירו: ובכן, מה תעשה? יענה ויאמר: אינני יודע מה אעשה! נחיה ונראה! יתלונן עליו חבירו: מה זה נחיה ונראה? הלא הזמן קצר והמלאכה מרובה! קום ועשה מעשה! אל תהיה עצל! אכן הלה אינו עצל, אך הוא מיושב בדעתו, הוא נותן לידיעה שהקב"ה עשה לו מה שעשה לו להיבלע בדמו. אילו היה חושב רק לרגע אחד שהקב"ה עשאו לו, ומיד היה מתחיל לחשב מה לעשות, לא היתה ידיעה זו נבלעת בדמו, לכן הוא עוצר את מחשבתו ונותן לידיעה זו להיבלע בדמו כדי שהיא תשפיע עליו ככל הצורך.

על האדם ליתן לידיעה להיבלע בדמו

הרבה שומעים בני אדם האומרים: אני יודע שהקב"ה עשה לי זאת, אבל פלוני רע מעללים הוא! במילים אחרות הם אומרים: הידיעה שהקב"ה עשה לי זאת אמנם התנוצצה בי, אך לא נבלעה בדמי באופן שתגרום לי להתפעל ממנה.

יהיה על האדם ליתן לה להיבלע בתוך דמו, ולפעמים יצטרך אפילו להקדיש לה חמש דקות ויותר, וכל עוד לא תיבלע בדמו ולא יתפעל ממנה, לא יוכל להתחיל לחשוב איך להתנהג.

ונזכר מהקב"ה, מיד מוחלין לו. פעמים הרבה כל-כך, כשהאדם רואה שיסורים באים עליו, הוא נעשה עסוק כל-כך בלחשוב איזו עבירה עשיתי, שהוא שוכח שגם אם לא יידע ברגע זה איזו עבירה עשה, דבר זה ברור שנתרחק מהקב"ה. אם אין לי סיוע ממרום, כפי הנראה לא זכרתי את הקב"ה בפעלי, ואם כן לכל לראש צריך אני להזכיר שוב לעצמי שהכל מאת ה' ושאף דבר זה שפוקד אותי עתה, הקב"ה עשאו לי בהשגחה פרטית.

וכבר כתב כן ה"בני יששכר" ב"אגרא דכלה", שיאמר האדם על כל קושי ומצוקה, קטן או גדול: ראה עניי ועמלי ושא נא לכל חטאותיי". ובעצם זה שהוא מקבלו באהבה, וכדברי הגמרא בברכות, שהיסורים מכפרים כשמקבלים אותם, נמחלים לו עוונותיו, וממילא אינו נזקק ליסורים גדולים מאלה, מאחר שכבר נזכר על ידם בהקב"ה.

לא ייגעו לריק ולא יילדו לבהלה

עכ"פ הכלל הראשון הוא שיתיישב האדם בדעתו ויתן לידיעה לשהות בלבו ומוחו. ולא דבר קל הוא. קל הוא ליתן למחשבה לחלוף בראש, אבל ליתן לה להיכנס בלבו ומחשבתו ולומר לו לאדם: "כפי הנראה כך רוצה הקב"ה ושמה אין צריך לעשות בשביל זה מאומה", אינו דבר קל. אך תכלית נפלאה היא עד מאוד, אשר על ידה יוכל האדם לחסוך עגמת נפש עצומה, כי ברוב הפעמים יש בדבר זה כשלעצמו להחיש לו לאדם את ישועתו.

התבוננו נא כמה בני אדם מתהלכים בהרגשה שפלוגי אינו הולך לשלם להם את המגיע להם, כי פלוני אמר להם כך וכך, כי

כעת, היא שלא לעשות כלום יותר. יתכן אמנם שאתה צריך לעשות, אבל מדוע בוער לך כל-כך להגיע אל היעד שהצבת לעצמך? חכה גם לאפשרות שלא תצטרך לעשות מאומה. וכל כך למה? שהרי הקב"ה בעל הכוחות כולם והיה יכול להביאך לאן שרצית, ואם לא הביאך עד הלום, הרי זה מפני שהוא חפץ לדבר עמך, הוא רוצה שתזכר ממנו, ואם תזכר ממנו ותבין את מה שהוא מדבר עמך, יתברר שמה שעשית עד כה, כבר הספיק לך, והעניינים יבואו אל פתרונם.

מיד מוחלין לו

ראו זה לשון הספה"ק "תולדות יעקב יוסף" (וישלח אות ט): אמרו בש"ס: היכי דמי יסורין? המושיט ידו לארנקי וכו'. והקשה [הבעש"ט]. הא אין יסורין בלא עון (שבת נה, א), וכי סלקא דעתך שזה נחשב לכפרת עוון? ! וביאר, כי צדיק באמונתו יחיה (חבוקק ב, ד), כי המאמין בהשגחה פרטית של ה' יתברך ויודע בו כי כל המאורעות הבאות על האדם הן ממנו יתברך, הן דבר קטן או גדול... והוא לסיבת חטאו, ומיד נתחרט ומתמלא חרדה ופחד ה', מיד מוחלין לו, מאחר שהוא מאמין וחוזר בו ומדבק מחשבתו בו יתברך. לכך גם המושיט ידו לארנקי וכו', אחר שהוא מאמין שזה לסיבת חטאו ומתחרט, נחשב לכפרת עוון.

הא לנו: שאפילו הדברים הקטנים ביותר, וכגון שאין האדם מצליח בענין מסוים כפי שדימה בעצמו, תמיד הוא מפני שנתרחק מהקב"ה, אם בגלל איזו עבירה שעשה, אם בגלל שבדבר זה עצמו הוא התנתק מהקב"ה, וברגע שהאדם מתחרט

לשלם דמים יקרים לאלה שפנה אליהם ראשונים, וכעת נודע לו שהכסף ששילם להם היה מיותר, כי זה העשירי עושה לו את הטובה חנים אין כסף. בדרך כלל יאמר אז לעצמו: "שיהיה לכפרה!", קא סבור הוא שכך היה מוכרח להיות. ולמען האמת לא היה הדבר מוכרח להיות כן, אלא שהוא התנהג בפזיזות. כשראה שהדבר אינו הולך לו כפי שרוצה כאן ועכשיו, אמר: וכי אכפת לי לשלם?! אשלם לכם כמה שתבקשו, העיקר שבסופו של דבר אמצא עצה למבוקשי!

ויכל בהבל ימיהם ושנותם בבהלה

כשהאדם בוער כאש להגיע למבוקשו, הוא עושה מעשים פזיזים ומפסיד לעצמו. וכבר יש לך מי שיהיה מוכן לנסוע מביתו יומיים ושלושה ולהוזיל מכיסו כמה אלפי דולרים, העיקר שהדברים יבואו אל פתרונם. אמנם כן, לפעמים מוטל על האדם לנקוט בצעדים אלו, אך ברוב המקרים זה נובע אצל האדם ממה שלא נתן למחשבה שהקב"ה מנהל את ענייניו ושהוא עושה הכל בהשגחה פרטית להתיישב בדעתו, אלא מיד התחיל לפעול, ובגלל כן לא הצליח לעשות את הדבר הנכון, משום שלא נפתח לו חלון לברכת ה', ואילו היה נותן למחשבה זו להתיישב בדעתו, היתה שורה בו ברכת ה', ולא היה נזקק לכל זה, כי היה יודע מיד מהו הדבר הנכון בעבורו לעשות.

ראובן פונה לשמעון ושואל: אתה יכול כבר לפרוע לי את חובי שאתה חייב לי? שמעון משיב: אינני יכול, כי אין לי עדיין את הסכום. ראובן שואל: מתי נראה לך שתשיג את הסכום? שמעון משיב: אינני בטוח, אך

פלוני הוא אדם כזה, כי כבר עבר חודש חודשים ועדיין לא שילם, ואז הם מתחילים לכעוס ולהוציא לעז על פלוני, כי אין להם ברירה, זה הרי לתועלת, וכמה הם מתביישים, כאשר בחלוף יום אחד בלבד, הלה מגיע עם צרור הכסף ומושיט להם. סתם התרגזתם, לריק השקעתם כל-כך הרבה כוחות הנפש, לחינם ביטלתם את זמנכם ונכשלתם בלשון הרע ורכילות, הלא אפילו לא הייתם עושים כלום הייתם מקבלים את שלכם בבוא הזמן.

עצת ה' היא תקום

ועתה אל השניה: אפילו אם מוטל האדם לקום ולעשות מעשה, רק אם יתן לידיעה זו שהקב"ה עשה לו כזאת בהשגחה מדוקדקת לקנות שביטה במוחו ולבו, רק כך יהיה לו ההשקפה הנכונה לדעת מהו הדבר הנכון לעשות. הן פעמים הרבה צריך לקום ולעשות מעשה, אבל איך יידע האדם מהו אותו מעשה שהוא צריך לקום ולעשות? הלא רק הקב"ה יכול להאיר לו לאדם וליתן לו את הידיעה הנכונה, וכמו שמברכים ברוך אתה ה' חונן הדעת...

הלא דבר מצוי הוא שהאדם זקוק לאיזו טובה והוא חוכך בדעתו מי יוכל לעשות לי טובה זו? הוא פונה אל פלוני ואל אלמוני, ורק כשמגיע אל האדם העשירי, הוא אומר לעצמו כמתפלא: למה לא חשבתי עליו מתחילה? הלא הוא האדם הנכון ביותר! ובכן, השאלה במקומה עומדת: הקב"ה היה יכול להפגיש אותך עם פלוני מתחילה, מדוע הוצרכת להתגלגל מאדם לאדם?

ויותר גרוע הוא, כאשר האדם נאלץ

גמר אומר בלבו לעכב את הפרסום עד שירגיש בלבו היטב שהפרסום אינו יכול להועיל לו מאומה ושהוא עושה אותו רק משום שכך הוא דרך העולם. כך עשה, הוא עיכב את הפרסום, עד שהידיעה התנחלה בלבו, ואז פרסם את המבצעים מתוך הכרה שהוא עושה מה שמוטל עליו מצד סדר העולם.

סיפר לי היהודי, שקרו לו דברים שהוא עצמו לא שיער ולא פילל. קיצור הדברים היה כך: אלו שראו את הפרסום לא היו זכאים לקנות את המבצעים ואלו שהיו זכאים לקנות את המבצעים לא ראו את הפרסום, כך שהתברר למפרע שהפרסום לא הועיל מאומה. אכן באותו זמן ממש התקשרו מחברה מפורסמת לעשות אצלו הזמנה גדולה מאוד, וצריך היה בעל החנות להתמסר כל כולו בשביל לספק לה הסחורה, ואז נודע לו, שאילו היה הפרסום פועל את פעולתו, לא היה יכול להתמסר בשביל הזמנה זו, שהרי היה צריך להתמסר למכירות קטנות של שקל ושני שקל וכו'. כעת נתברר לו שהקב"ה עזר לו שהפרסום לא פעל את פעולתו, כי דווקא משום כך זכה לברכה והצלחה מופלגת.

המוסר השכל העיקרי מסיפור זה הוא, שרק כשהאדם מתבונן בידיעה זו שהקב"ה מנהל את העולם, רק אז תשרה בו הברכה, וכשתשרה בו הברכה, יתכן שלא יצטרך לעשות מאומה, ואם יצטרך לעשות משהו, ברכה זו תאיר את מוחו לדעת כדת מה לעשות.

ישוב דעתם של החסידים

הרבה עובדות שמספרים על חסידים

יכול להיות שבסוף השבוע מישהו יביא לי את כל הסכום, וגם אם לאו – אעשה השתדלות מיד בתחילת השבוע הבא, להביא לך את מלוא הסכום.

שיחה נפוצה היא שאפשר לשמוע אותה בכל בית מדרש מדי יום ביומו. ראוי היה יותר שילמד האדם להשיב: אינני יכול לענות לך מתי אפרע לך את החוב, כי אין לי עדיין את הדעת, ואינני יודע עדיין כדת מה לעשות כדי להשיג את הסכום...

כעין זה יש ושואלים את האדם: אמור נא! החפץ אתה בשידוך זה אם לאו? רצוני רק לדעת. אמור לי! אם אינך רוצה, אפנה למישהו אחר... הלה משיב: "אינני יודע עדיין, אחשוב על כך... אני זקוק לכך ליישוב הדעת כדי לדעת אם אני מקבל את ההחלטה הנכונה". אך השואלים יתרגזו בדרך כלל על תשובה כזו, הם רוצים לדעת כבר ולהמשיך הלאה...

כך בכל דבר וענין, על האדם להחליט בנפשו, שלא יעשה שום צעד עד שלא יהיה ברור לו שיש לו את הישוב הדעת לכך. אינני יכול לענות לך, אינני יכול לומר לך מה אעשה, כי תחילה אני זקוק ליישוב הדעת. כשארגיש שהידיעה שהקב"ה מנהל את ענייני בהשגחה מדוקדקת שורה אצלי על נכונה, רק אז אוכל להחליט מה לעשות כי בוודאי אזכה להארה שמימית.

מעשה בפרסומת שלא הועילה

סיפר לי יהודי מנהל חנות, שביקש לפרסם מבצעים לסחורתו, אך היות שידע שאם יפרסם סתם כך, ירגיש לאחר מכן שהפרסום זה מה שהביא לו את הברכה וההצלחה ויתרחק בעבור כך מהקב"ה, לכן

באמצע התפילה, והרי אם נס הוא, שעה קטנה לא תעלה ולא תוריד, וכי קשה לו להקב"ה לשמור אותו עוד שעה קטנה?! ואכן כשסיימתי את תפילתי יצאתי החוצה אל המקוה ומצאתי אותו שוכב על הארץ... התבטא אז רבי ישכר לייב: את

ההתלהבות וההשתכחות הנפש שהיו לו לאותו חסיד, כבר ראיתי אצל חסידים אחרים גם-כן, אבל אותו ישוב הדעת שהיה לו לאותו חסיד, לא זכיתי לראות מעודי.

על אותו ישוב הדעת אנו מדברים. לפעמים סבורים שישוב הדעת הוא תכונת הנפש, היפך מפחו כמים, ושהרבה הוא תלוי בכמות שינתו של האדם ובאכילתו. אך מי שיתבונן היטב יראה שמדובר בישוב הדעת מסוג אחר לגמרי. הלא ישוב הדעת פירושו ליישב את הדעת בתוך הלב, אך אינו ברור באיזו דעת מדובר, וכבר יש מי ששמע מחמאה מחבירו והוא חוזר עליו במוחו שוב ושוב כדי ליישבו בלבו, ואף זה נקרא ישוב הדעת. וכמו כן יש מי שמתבונן היטב בעסקיו שזכר כנגד הפסד, ואף זה נקרא ישוב הדעת. אך הישוב הדעת האמיתי שעליו אנו מדברים, הוא מי שמיישב במוחו ולבו את הדעת האמיתית, והיינו הידיעה שהקב"ה ניהל את המצב כפי שהוא נראה כעת, וכיון שהוא ניהל אותו, מה לי לצאת מן הכלים...

הכל בחזקת סומין

הנה האדם מחפש משהו בביתו ואינו מוצא. מיד הוא יוצא מכליו ומתחיל להפוך כל דבר... מה אתה יוצא מכליך? הבה נחשוב ביחד: הלא הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, כשהקב"ה רוצה אתה רואה, וכשאינו רוצה אינך רואה...

ואנשי מעשה, הן עובדות המתארות את הישוב הדעת שלהם, ישוב הדעת שנבע ברובו ממה שחיו עם הקב"ה והקב"ה היה עמם, וכיון שהיה עמם, מנע אותם מלעשות פעולות פזיזות הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא.

הרה"צ ר' מרדכי חיים סלאנים זצ"ל סיפר מה ששמע מהרה"ק רבי ישכר לייב מסלאנים, בנו בכורו של הרה"ק ה'דברי שמואל' מסלאנים זיע"א, שפעם נקלע לעיר אדעס ומצא שם חסיד ליובאוויטש שהתפלל בדביקות גדולה. כשהגיע ל"ויברך דוד", ראה איך הוא מכניס את ידו לכיס להוציא את ארנקו כדי לתרום פרוטה לצדקה כדאיתא בהלכה, והנה גילה שהארנק איננו. הוא ראה איך אותו חסיד נעשה חיוור כסיד בעבור אבדן ארנקו שהיה בו כסף רב, אך מיד התיישב על מקומו, התבונן מעט, וכעבור כמה רגעים חזר ונעמד והמשיך להתפלל כאילו לא היה, ואף צבע פניו חזר לו כאילו לא אירע מאומה.

לאחר שמו"ע הסיר את תפיליו, יצא החוצה וחזר כעבור כמה רגעים כשהארנק בידו ופניו צוהלות. לאחר התפילה ניגש אליו הרבי מסלאנים ושאל אותו מה חשב אז באותה עת כשגילה שהארנק איננו: השיב לו אותו חסיד: הן הייתי קודם התפילה במקוה, הבנתי כשראיתי שהארנק איננו, שהוא נפל שם על הארץ. רציתי מיד לרוץ החוצה אל המקוה כדי להציל את כספי, אך חשבתי כך: הלא בדרך הטבע הארנק אינו צריך להיות שם במקום שנפל, שהרי רשות הרבים הוא ומסתובבים שם אינשי דלא מעלי. אלא מאי? יתכן שהקב"ה עשה נס והסתירו מעיני בני אדם, ובכך אם נס הוא, מה לי ללכת

בתום שבועיים, עלו במוחו ניצני יאוש ובשל כך החליט לבטל את כל כרטיסי האשראי, אך לפני שהתקשר לחברות האשראי לבטלם, החליט להתיישב מעט, לומר אמר רבי בנימין וליתן פרוטה לצדקה. וכיון שעשה כך, תוך כדי דיבור, צלצל הטלפון שלו. על הקו נשמע קולו של יהודי שמבשר לו: אני נוסע כעת באוטובוס מהעיה"ק בית שמש ת"ו לירושלים, והנה נתקלה רגלי בחפץ כלשהו, הרמתיה וראיתי שמדובר בארנק מלא בכרטיסי אשראי, הרי שלך לפניך.

היהודי המוצא המשיך וסיפר: בדרך הטבע לא היה שום סיכוי שאדע כבר עכשיו בעודי יושב באוטובוס מה מספר הטלפון של בעל האבידה, אלא ששאלתי ליושב לצידי אם הוא מכיר את השם הרשום על כרטיסי האשראי, והוא אמר לי, מיד: הן! הלא זה פלוני שהתוודעתי לו רק לפני שבוע ימים...

באוטובוס שנסע אז מבית שמש לירושלים, ישב אז יהודי אחר מתושבי ביתר, הארנק נמסר לידיו, והוא הביאו לאחר כמה שעות עד לפתחו של בעל האבידה...

וכי אפשר להסביר זאת? האפשר להבין כיצד ארנק מלא וגדוש נמצא בין ספסליו של אוטובוס ערבי ואף אחד אינו שם לב אליו? האפשר להבין מדוע בדיוק אז כשבעל האבידה נזכר מהקב"ה, רגלי יהודי נתקלות בארנק, ומשם העניינים מתגלגלים במהירות שיא עד שהארנק מגיע לפתחו של בעל האבידה בלי שום מאמץ?!

ובכן, זוהי עובדה אחת מיני אלפי עובדות המעידות על כך, שכאשר האדם מתיישב בדעתו, בהרבה מן המקרים לא

כשפקח הקב"ה את עיני הגר, היא ראתה את באר המים... הירגע בבקשה! זה שאינך מוצא מה שאתה מחפש, הוא בהשגחה פרטית...

יכולים אתם לראות איך אנשים אומרים את המאמר "אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין וכו'", אך תוך כדי הם הופכים את הבית כדי למצוא את האבידה. הלא זה היפך המטרה! מה אתה עושה? מאמרו של רבי בנימין מבטא את ההיפך ממה שאתה עושה. תפסיק לחפש! עצור מעט ותתבונן שהכל בחזקת סומין, דהיינו שאין הדבר קשור לחיפושך, אלא אם ירצה הקב"ה – תמצא, ואם לא ירצה – לא תמצא. **תשריש בלבך את הידיעה שהקב"ה הוא זה שהעלים ממך את החפץ, וכפי הנראה הוא מתכוון לדבר עמך.** אמנם כן, יתכן שתצטרך לעשות משהו, אבל **בשלב הראשון, תשריש בלבך את הידיעה**, ואז יתכן שתגלה שאינך צריך לעשות מאומה ולפתע החפץ יהיה גלוי כנגד עיניך, ויתכן שהקב"ה יאיר את מחשבתך לדעת היכן לחפש ואז תמצא אותו מיד.

מעשה פלא בארנק ששכב שבועיים

על רצפת האוטובוס ה;ערבי

סיפר יהודי מן החברים היושבים ומקשיבים לקול השיעור, שפעם אבד לו ארנק מלא בכרטיסי אשראי על אוטובוס בבעלותו של ערבי מהכפרים הערביים, כשנסע אתו מעיה"ק ביתר ת"ו לירושלים עיה"ק תובב"א. במשך שבועיים תמימים ניסה להשיג את בעל האוטובוס אך העלה חרס בידו. במשך כל אותם שבועיים, עקב אחרי מצבם של כרטיסי האשראי, וכשראה שאין מושכים בהם כסף, לא ביטל אותם.

נבל ברשות התורה

עלינו להבין עד היכן הדברים אמורים: הנה אמש סיפר לי יהודי שהוא מעורב בסכסוך כספי ושביקש לוותר. אנשים יראי שמים אמנם אמרו לו שבמקרה כגון שלו אינו צריך לוותר, אך הוא התעקש ואמר: רצוני לוותר...

ובכן, עלינו להבין שגם צעד כזה, אם אינו נעשה בישוב הדעת הנכון, יתכן שיהיה מבוסס על הסתמכותו של האדם על כוחותיו העצמיים. והרי הוא כאומר: כמה צריך לשלם כדי לצאת מן הסבך? אלף דולר? אשלם אלף דולר ואצא מהסבך! פעם הוא באופן של נתינת אלף דולר, ופעם הוא באופן של ויתור על אלף דולר. הוא אומר: אני משופע ברוך ה' בממון, אוותר על אלף דולר והנושא יבוא על סיומו. לא, אי-אפשר לגמור שום נושא.

הגע עצמך! למה בכלל נקלעת לנושא זה? הלא נקלעת אליו מפני שרצו מן השמים שתיזכר בהקב"ה, ואם כן אפילו כשאתה עושה את הדבר הנכון, אין זה מכריח שתקיים את התכלית ותיזכר מהקב"ה. אין לך שום דרך להשתמט מן השלב הראשון, והוא לומר לעצמך: הקב"ה מדבר עמי עכשיו, הבה נקשיב לו ואחר-כך נראה מהו הדבר הנכון לעשות.

הוא אשר אמרנו: **אם האדם פועל תיכף ומיד, לא יימלט שלא יבטח בהשתדלותו, וכיון שהוא בוטח בהשתדלותו, חוץ ממה שמביא על עצמו צרות, הוא מתרחק על ידי זה מהקב"ה, וכיון שהוא מתרחק מהקב"ה, צריך הקב"ה להעמיד לו דבר אחר שיגרום לו להתקרב אליו, שהרי זו היתה תכליתו של הדבר**

יצטרך לעשות מאומה. עכ"פ סיכום הדברים הוא שעל האדם להתיישב בדעתו, ואז יקרה אחת מן השתיים: או לא יצטרך לעשות מאומה (ואם אינו מרגיש שאינו צריך לעשות מאומה, כפי הנראה הוא צריך להתיישב בדעתו יותר), או יצטרך לעשות, אבל האור שיאיר בו מחמת אותו ישוב הדעת, הוא זה שיראה לו מהו הדבר הנכון לעשות.

אסון ההשתדלות בלי ישוב הדעת

קעת נבוא לחשבון נוסף המשלים את הענין: אם יעשה האדם השתדלות מבלי להתיישב קודם לכן בדעתו, בדרך כלל תהיה הרגשתו בלבו שהוא עצמו יכול לפתור את הענין, ושכוחות פעולתו יוכל להביא תוצאות. כי כשהאדם אינו מתיישב בדעתו קודם לכן, הוא פועל על-פי ההרגשה הראשונה שלו — הוא עומד לי בדרכי, אסלקנו הצידה, וממילא אינו זוכר שהוא אינו יכול להושיע את עצמו, ורק הקב"ה יכול להושיעו.

ובזה אנו שבים לראשית הקדמתו של רבינו בעל חובת הלבבות, **שאם האדם בוטח בדבר אחר חוץ מהקב"ה, הרי זה מונע את הצלחתו, כי הוא מאבד בכך את השפע הבא לו מלמעלה, ולמדנו שבכלל זה הוא הבוטח בהשתדלותו, ואפילו היא השתדלות המותרת. כשהאדם בוטח בפעולות שהוא עושה, שאלו יביאו לו את ישועתו, זה כשלעצמו סיבה מספקת שלא ישיג את ישועתו, כי הוא סומך על עצמו — אעשה, אחפש, אדבר, אשלם, ואם אשלם ואעשה כך וכך הכל יבוא על מקומו בשלום. לא, אינני יכול לעשות מאומה...**

טפשות היא, וכבר אמרו חז"ל (קידושין מא, א) "רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותא", אבל כך הוא סבור – אכה על השולחן בכל הכוח, ארים את קולי, כדי שפלוגי ילמד פעם אחת ולתמיד.

לא, דברים אלו אינם מועילים, והם נובעים מחסרון בישוב הדעת – הקב"ה רצה שאעבור מצב זה, הקב"ה רצה שאשמע 'עקיצה' זו. קבל את מה שהקב"ה זימן לך. אל תרוץ מיד אל הסגולה שבדבר, תחילה לכל זכור שהכל בהשגחה פרטית ושלא תועיל כלום במה שתחזיר לו כרעתו, כי אינך יכול לעזור לעצמך... כשיהיה לך ישוב הדעת כזה, לא תצטרך להגיב על כל דבר.

חושך שבטו שונא בנו

יראי ה' האמיתיים, כשביקשו להעניש את ילדם לשם חינוך, המתינו ליום המחר כדי להתיישב בינתיים בדעתם, ובהגיע יום המחר היו חוגרים את עצמם באבנט ועושים הכנה דרבה, ורק אז מענישים את הילד. לא היה אצלם מציאות לפעול בלי ישוב הדעת – מה אמרת עכשיו? בום! טראח! סטירה מצלצלת... לא היה קיים מציאות כזו אצלם. אין זה רק מסוגיית החינוך, או מסוגיית הכעס או מסוגיית הישוב הדעת, אלא שורש הדבר הוא ליתן לאור להתפשט באדם, והרי השכל הוא אור, ואם האדם נותן לשכלו להתפשט בו ולא רק לחלוף בו כחץ מקשת, מתברכים מעשיו והוא זוכה לסייעתא דשמיא.

קבלת החלטה מתוך ישוב הדעת

וכל זה נכון גם לענין החלטה כספית שהאדם צריך לקבל בענין עסקיו. אין לו

הראשון שפקד אותו. זו היא הסיבה שהאדם מסתבך לפעמים באיזה ענין, והוא עצמו אינו קולט למה אינו יוצא ממנו, והוא שואל כמתמיה: הלא אני עושה את הדבר הנכון שמוטל עלי לעשות, מדוע אינני יוצא מן הסבך???

אכן זה שאתה עושה את הדבר הנכון אינו מכריח שאתה זוכר את הקב"ה, ולהיפך, יתכן שבגלל שאתה בטוח כל-כך שאתה עושה את הדבר הנכון, אתה הולך ומתנתק מהקב"ה ואינך משים על לב.

סוף מעשה במחשבה תחילה

אם נתבונן יותר, נראה שתמיד, בכל דבר וענין, אם האדם פועל בלא מחשבה תחילה, אין מעשיו נגמרים בכי טוב. ולמשל: ראובן משוחח עם שמעון ומראה לו פנים שוחקות, ותוך כדי הוא זורק לו 'עקיצות' כאילו כדי להעמידו על המקום. שמעון שומע, ולאחר כמה פעמים שהוא נושך את שפתיו בכל כוחו, הוא מהרהר לעצמו: יש גבול! הגיע הזמן לעצור אותו! וכך הוא מחזיר לו בלי ישוב הדעת מנה אחת אפיים: אני הוא זה שצריך לתקן את מעשיו?! טול אתה קורה מבין עיניך! וכך הוא בא לכלל כעס והמקום נהפך לשדה קרב.

כך הוא בין אדם לחבירו וכך הוא בין איש לאשתו, תמיד מתחילים בעיות כאשר הצד האחד מחליט שהדבר הנכון הוא לפרוק על השני את כל מה שיש לו עליו בלב, ותמיד הוא נובע מכך שהוא בוטח בהשתדלותו, ושוכח לעצור ולהתבונן מי אמר לו לפלוגי קלל. האמת שעצם זה שהוא סבור שעל-ידי רגזנותו ישיג את מבוקשו, אך

בישובו של עולם, וכשאתה עוסק בדרך של משא ומתן, אין מעיינך צריכים להיות נתונים אם תוכל להשיא את צאצאיך אם לא תוכל, אלא אם אתה עוסק בישובו של עולם, או שמא אתה הולך ומסתבך ומחריב את חייך, הכל מפני שאתה רוצה להרבות את הונך. ואכן אם יהיה לך הישוב הדעת הנכון ותזכור שתפקידך לעסוק בישובו של עולם ולא למשוך כסף מכל הבא ליד, תזכה לאור גדול ולמנוחת הנפש, ואז תוכל לקבל את ההחלטות הנכונות. כללו של דבר, שכל אופני ההשתדלות אפשריות אך ורק אחרי שהאדם מתבונן ומתפלל ומתיישב בדעתו, אז הוא זוכה לברכה והצלחה עצומה.

עכשיו מקום לכעס ואף לא להשתדלות, הוא צריך רק לקבל החלטה פשוטה הן או לאו. הצד השני, הקונה או המוכר, מחכה להחלטתו, אך הוא אינו יודע מהי ההחלטה הנכונה, אם כי עומד הוא ומתפלל להקב"ה שיתן בלבו לקבל את ההחלטה הנכונה, צריך הוא לזכור שיש עוד חלק בדבר, וכה יאמר בלבו: הלא הקב"ה הכניס אותי בספק זה, ובוודאי נמצא הוא עמדי, כמו שנאמר עמו אנכי בצרה, ומחכה אני שיאיר לי הדרך. יום אחד כשתהיה תפילת שחרית שלו כדבעי עם הכנה ומקוה, יתכן שירגיש לאחר התפילה שהקב"ה האיר לו להבין מהי ההחלטה הנכונה שעליו לקבל.

הלא הקב"ה נתן לך תפקיד לעסוק

יום שני פרשת שמות – כ' טבת ה'תשפ"א

רבינו משה בן מימון הרמב"ם ז"ל

נסתלק לגנוי מרומים ביום כ' טבת ד'תתקס"ה

הצדיק ולשלשל לידיו אלף ושש מאות רובל
טבין ותקילין ובלבד שיזכה להבטחה.

כשהגיע אל הרה"ק מקארלין, אמר לו
הרה"ק: כבר מאוחר מדי. העשיר התחיל
לבכות בקול ולהתחנן על נפשו, אך הצדיק
השיב לו: מאוד הייתי רוצה לעזור לך, אבל
אין לי איך לעזור לך.

חזר האיש אל רבו בעל התניא,
והתלונן בפניו על הרה"ק מקארלין, על אשר
היתל בו, בתחילה אמר לו שאם יתן לו אלף
שש מאות רובל, יבטיח לו בן זכר, ובסוף
כשרציתי ליתן לו, חזר מההסכם, היתכן?
אמר לו בעל התניא כדברים האלה: בגלגול
הקודם היית מבזה תלמיד חכם, והמבזה
תלמיד חכם אין רפואה למכתו, כמו שאמרו
חז"ל (שבת קי"ט, ב), ולכן אינך יכול לזכות
בפרי בטן. אכן מצינו להרמב"ם (הלכות
ת"ת ו, יב) שפסק שיש לו רפואה אחת, והיא
שיתן ליטרא זהב, ואע"פ שאין אנו נוקטים
להלכה כהרמב"ם בזה, שלחתי אותך ביום
פלוני שהוא יומא דהילולא של הרמב"ם אל
הרה"ק מקארלין שעשה אז סיום על
הרמב"ם, כי שמעתי מכריזים בשמים שכל
מה שיפסוק הרה"ק מקארלין ביום זה על-פי

ישועה על-פי פסק הרמב"ם ביום
ההילולא

בספר "גן הדסים"¹ מערכת הרה"ק
רבי שלמה מקארלין זיע"א מביא סיפור
נפלא: מעשה בחסיד אחד של בעל התניא
שהיה עשיר גדול, וכגודל עושרו כך גודל
קמצנותו, והוא חשוך בניס. כל פעם שבא
לרבו בעל התניא, ביקש ממנו להיוושע בכן
זכר. פעם אמר לו בעל התניא: ביום פלוני
תיכנס אל הרה"ק מקארלין זיע"א והוא
בוודאי ימשיך לך ישועה.

עשה העשיר כמצות רבו, הוא הגיע
ביום פלוני להרה"ק מקארלין והושיט לו
קוויטל בו רשם: מורי הרב שלח אותי ואמר
שתוכלו להושיעני... אמר לו הרה"ק
מקארלין: אם תתן לי אלף ושש מאות רובל,
אבטיח לך בן. הלה ניסה להפחית את
הסכום, אך הצדיק לא הסכים בשום פנים
ואופן. על פחות מאלף ושש מאות רובל אין
מה לדבר – אמר. התלבט הלה ונלחם עם
יצרו עד הערב. כיון ששקעה החמה הרהר
במחשבתו: וכי אוכל לחזור לביתי מבלי
לקבל החלטה מן הצדיק? ! ונמלך לחזור אל

¹ סיפורי צדיקים ליקטם הרה"ח רבי אלעזר דוב גימאן זצ"ל מאנשי בית הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ זי"ע. היה מדייק בשמועותיו והו"ל בהסכמת צדיקי בית קאזניץ ושאר צדיקי אותו דור שלפני חורבן יהדות אירופא.

ברכה, אלא בגדר היפוך מזל, שאף זה יכול הצדיק לפעול בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים, אך שקשה הוא מאוד לעשותו. וכמו שאמרו במסכת ברכות מעשה בתנא עני שביקש מרבו להתעשר, אמר לו רבו: בשביל זה צריך הקב"ה לברוא את העולם מחדש, אולי תיוולד אז במזל של עשירות...

ובכן, בעל התניא ידע שעשיר זה אינו זקוק לברכה, אלא להיפוך המזל, ולכן רק צדיק זה שמסיים את חיבורו של הרמב"ם, ורק ביום ההילולא קדישא, יוכל להמשיך לו בן זכר.

כדאי מאוד לזכור יסוד זה, שיש שתי בחינות, בחינה אחת של ברכה, ובחינה אחרת של שינוי המזל. ואמנם אין לו לאדם להתיימשך, כי יתכן שעל-ידי מסירות נפשו של אדם, יתהפך מזלו, ואז תועיל לו ברכת הצדיק. וכמו כן יתכן שביום מסוים, שבו יש לצדיק כוח למעלה בשמים, יוכל לשנות את מזלו, וכן הלאה.

נשמה כוללת

הרמב"ם הוא רבו של כל אחד מישראל, ובראותנו עד כמה היה שייך לתורה ולכלל ישראל, יכולים אנו להבין עד כמה היתה נשמתו נשמה כוללת. הלא כך גילו לנו הצדיקים, שיש נשמות פרטיות שאמנם יכולים להזדכך ולהגיע למעלות רמות, אך בכל זאת יישארו לעצמם. ומאידך יש נשמות כלליות שבכוחם להשפיע על כל אחד מישראל². יכולים לראות זאת בחוש, איך ישנן נשמות של צדיקים שאלפים רבים מישראל נמשכים אליהם, ואי אפשר להבין

הרמב"ם, יהיה הלכה כמותו. והנה הרה"ק מקארלין שיער בחכמתו אלף ושש מאות רובל שווים בערכם לליטרא זהב, ולכן אילו היית נותן אז סכום זה, יכול היית להוושע, וכיון שלא נתת, איחרת את המועד.

בין ברכה לשינוי מזל

הנה מעשה זה יסוד גדול טמון בו, כי הנה על הפסוק (בראשית מט, כח) "איש אשר כברכתו ברך אותם", פירש האוה"ח הק', שהצדיק המברך את האדם, אינו מוליד דברים חדשים, אלא הוא כמשקה את נפש האדם, ועל ידי כן יוצאים הכוחות הטמונים מן הכוח אל הפועל. ולמשל: האדם על-פי שורש נפשו צריך להוליד בנים, אלא שיש לו איזה עיכוב שאינו נותן לכוחו לצאת לפועל. הולך הוא אל הצדיק שנמצא עדיין בחיי חיותו, או משתטח על קברו של צדיק, וברכת הצדיק מסלקת את העיכוב ומועילה לכוח הטמון להתגלות.

אולם כשהכוח אינו נמצא כלל, אזי יתכן שאפילו ברכת הצדיק לא תועיל, כי לפי שורש נשמה זו ומזלה, אין כוח זה טמון אצלה כדי שיוכל לצאת לפועל, והרי זה דומה לאילן תפוחים, שגם אם ישקו אותו מאה פעמים, לא יוציא רימונים.

כך היה בעובדא הנ"ל. לאותו עשיר לא היה שום כוח להוליד בנים, משום שבגלגול הקודם ביזה תלמיד חכם ולא היה רפואה למכתו. לכן גם כשרבו בעל התניא בירך אותו בכל פעם שביקש ממנו להוושע, לא הועיל הדבר להושיעו בכך זכר.

אכן יש בחינה אחרת שאינה בגדר

² ראה 'תניא' פרק ב.

כמשה" היה ביטוי בעלמא. ועכשיו אנו מתוועדים לכך שמשה רבינו בכבודו ובעצמו, בא לומר לו "ישר כוחך", כי ממוסרי התורה היה הרמב"ם, וזכות גדולה היא לאדם שהוא יכול ללמוד רמב"ם. כך העידו על הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א שלמד מדי יום ביומו, חוק ולא יעבור בספרי הרמב"ם.

הלא אנו רואים שהרמב"ם הוא רבינו בכל פרט ופרט מפרטי התורה, מהבי"ת של בראשית ועד הלמ"ד של לעיני כל ישראל, אורח חיים, חושן משפט, אבן העזר, יורה דעה, הלכות דעות, תקופות ומזלות, קידוש החודש, לא היה דבר שלא הקיפו מתחילתו לסופו. ומכאן שהיתה לו שייכות לכל נשמה ונשמה מישראל, כי התורה וישראל חד הוא, וכל נשמה שורשה נעוץ בחלק אחר מחלקי התורה. יש נשמות ששורשן נעוץ בחושן משפט, יש נשמות ששורשן נעוץ באורח חיים, וכן הלאה. וכיון שהרמב"ם הקיף את כל התורה מתחילתה לסופה, הרי זה מורה שהיתה לו שייכות לכל נשמה ונשמה.

מקורות טהורים לכל חידושי הרמב"ם

הגאון מאזיגלוב בשו"ת "ארץ צבי" (סי' נו בהגה"ה) כתב, שכל מה שכתב הרמב"ם בחיבורו יש לו מקור, ואפילו אותם חידושים שלא נמצא להם מקור על-ידי נושאי כליו, וקוראים להם חידושי הרמב"ם, אף להם היה לו מקור, אלא שהוא בזוה"ק, והוא פלאי. וזה לשונו: מצינו בכמה דוכתי ברמב"ם שדבריו יש להם מקור בזוה"ק, אע"פ שלא ראה ספר הזוהר כידוע (אכן ראה בשו"ת דברי יואל ח"ב אה"ע סי' קיח שכתב שהיו לו לרמב"ם מדרשי חז"ל שאינם

בשכל למה נמשכים אליהם דווקא ולא אל אחרים שגם כן גדולים בצדקותם. ויש בזה חשבונות רבים, כי העולם צריך לצדיקים מפורסמים ולצדיקים נסתרים, לבעלי נשמה פרטית ולבעלי נשמה כללית.

אכן הרמב"ם ממה שהקיף את כל התורה כולה על כל פרטותיה ודקדוקיה, יכולים אנו ללמוד שהקיף את כל נשמות ישראל באשר הם. וכבר נמצא כתוב באגרתו של הרמב"ן שבחיי חיותו של הרמב"ם, נהגו לומר בארץ תימן בקדיש: בחייכון וביומיכון, ובחיי דרבנא משה בן מיימון, ובחיי דכל בית ישראל.

משה רבינו הגיע לומר לו יישרך

בוחק

הרב החיד"א כתב ב"שם הגדולים" (מערכת גדולים או' מ): כתב סדר הדורות דף נ"ד ע"ד: מצאתי כתוב בקונטרס ישן נושן: אמר רבינו דוד הנגיד, כי משנה תורה שחיבר זקנו הרמב"ם, מתחיל בשם המפורש, יסוד היסודות ועמוד החכמה, ומסיים כי מלאה הארץ דעה. ועוד אמר מפי רבינו אביו, כי עשר שנים היה יושב רבינו משה בחדרו ולא יצא מהפתח עד שסיימו (אלו שאינם סובלים להיות כמה ימים להיות בבידוד, יתארו בעצמם איך זה לא לצאת מהחדר עשר שנים תמימות!), ובלילה שהשלימו, בא לו בחלום רבינו מיימון אביו עם אדם אחר עמו, ואמר לו רבינו מיימון אביו: הנה לך זה משה רבינו, ונבהל. ואמר לו: באתי לראות מה שעשית, וכשראה, אמר: יישר כוחך.

הדברים נפלאים, כי יש ואנו סבורים שמה שאמרו עליו "ממשה עד משה לא קם

עליה כתיב, רוח הולך ולא ישוב. ליהי נהוא
גברא באבטחותא, דלא תוב לגביה לעלמין.
היינו שמחמת שבירות הלב, יגיע האדם
להכרה כזו שלעולם לא יחזור לכסלו.

והאמת שהוא הפלא ופלא, כי
לפעמים יבוא האדם לידי יאוש מחמת דברי
הרמב"ם, כי ישאל: מה בידי לעשות שיעיד
עלי הקב"ה שלעולם לא אשוב לכסלי, וכי
יודע עתידות אני?! וכי יכול אני לדעת איזה
נסיון יתקוף אותי מחר?! אך לאור המבואר
בזוה"ק, פירוש דברי הרמב"ם הוא, שעל
האדם להגיע לשבירות רוח כזו, עד שירגיש
באותה עת, שלעולם לא יחזור על מה
שעשה, יהיה מה שיהיה, ודו"ק.

יראת ה' על-ידי אמונה

החידוש השני הוא מה שכתב
הרמב"ם בספר המצוות (מצוה ד): והמצוה
הרביעית היא, שצונו להאמין ביראתו
יתעלה... ולכאורה הדבר צריך ביאור, כי
האמונה היא דבר אחד, והיראה היא דבר
אחר, ומה זה להאמין ביראתו?

אך הביאור, כי הנה לכאורה יש
לתמוה על מצוה היראה, איך נוכל לומר
לאדם שיירא מהקב"ה, והרי היראה הוא דבר
המסור ללב, וכי אפשר להכריח לאדם לירא
ממי שאינו ירא ממנו?! וכבר הקשו כך
הראשונים על לא תחמוד, איך נוכל לומר
לאדם שלא לחמוד, והרי לבו חומד? ותירצו
שמוטל על האדם להחדיר בלבו האמונה
שהקב"ה נותן לו כל מה שהוא צריך וכל מה
שנמצא אצל חברו אינו שייך לו כלל, וכפי
שכתב שם האבן עזרא במשל לכפרי, שאינו
חומד את בת המלך משום שהוא יודע שאין
זה שייך אליו כלל, וכשתהיה האמונה חדרורה

בידינו, ומתוכם מתלמידי רבי שמעון שבהם
יסודות מיסודות הזוהר).

אכן היות שהרמב"ם היה נשמה
כוללת, השיג בוודאי את כל התורה כולה
ובכללם את כל הכתוב בזוה"ק, ואפשר
שהשיגו לבדם, וכמו שאמר הרבי ר' זושא
כשאמרו לו שיצאה ממנו הוראה המופיעה
בירושלמי, שהשיג אותו מקור שהשיגו
אמוראי ארץ ישראל. והרי בהירות חיבורו
של הרמב"ם, אף היא בגדר נס, ואם כן
היפלא בעינינו להאמין שהשיג גם את
החלקים שספריהם לא היו בידינו? ועוד
אפשר שהקב"ה זימן לידו את הספרים שהיה
צריך בשביל להשלים את כל התורה כולה.

יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב

לזה החטא לעולם

מביא הגאון מקזיגלוב ארבע
מקומות שבהם הרמב"ם כתב חידוש שלא
נמצא לה מקור בנגלה, ואחר כך נמצא לו
מקור בספר הזוהר. החידוש האחד הוא לשון
הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב): ומה
היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו
ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו
עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם
על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי,
ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה
החטא לעולם.

הנה הגדרה זו אינה מופיעה בשום
מקום בש"ס, אך לדברי הגאון מקזיגלוב
מקורו טהור בזוה"ק (פרשת פנחס), שם
הזוה"ק מביא לשון הפסוק "זבחי אלוקים
רוח נשברה", ומדבר שעיקר הכפרה
באמצעות הקרבן הוא שבירות הרוח,
ומסיים: ועל דא מאן דיתבר ליה פדקא יאות,

והעלה מעלתו ממעל למעלת אבי חכמת הרפואה גלינוס, וכה אמר: "גלינוס ירפא רק את הגוף, ובן מיימון ירפא את הגוף והנפש כאחד. על פי ידיעתו בתורת הרפואה נעשה לרופא הדור, ועל ידי חכמתו יכול הוא לרפא אפילו ממחלת הבערות (הטפשות). לו פנתה אליו הלבנה, היה מרפא גם אותה מליקויה".

כך הכירו חכמי אומות העולם בגדלותו של הרמב"ם ובחכמתו האלוקית, והיה בכך קידוש ה' גדול. ואכן הרמב"ם אפוף היה בטרדות למעלה ראש בגלל עסקי הרפואה. לנו נראה מגדלות חיבוריו על כל חלקי התורה, שלא פסק פומיה מגרסא כל ימיו, אך באמת טרוד היה שנים רבות בעסק הרפואה, והוא פלא גדול.

מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בענין הליכה לרופאים

מפורסמת המחלוקת בין הרמב"ם להרמב"ן בענין הרפואה. הרמב"ן כתב בפרשת בחוקתי שאין לו לאדם ירא ושלם לפנות אל הרופאים, ובלשונו: ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם? והיינו כי על האדם להאמין שהקב"ה הוא זה שהחלה אותו, ושאם רצונו להתרפאות, עליו לחזור בתשובה ולדבר עם הקב"ה ולא לפנות אל הרופאים.

אולם הרמב"ם בפירושו המשניות על מסכת פסחים, גבי חזקיה שגנו ספר הרפואות והודו לו חכמים, חלק על הרמב"ן, וזה לשונו: שמעתי וגם פירשו לי, ששלמה חיבר ספר רפואות, שאם חלה אדם באיזו מחלה שהיא, פנה אליו ועשה כמו שהוא אומר, ומתרפא, וראה חזקיה שלא היו בני אדם בוטחים בה' בענין מחלותיהם, אלא על

בלבו היטב, ממילא לא יחמוד את מה שרואה אצל אחרים.

זהו כוונת הרמב"ם גם כאן, שיחדיר האדם את האמונה בלבו שהקב"ה מלוא כל הארץ כבודו ועושה ויעשה לכל המעשים, באופן חזק כל-כך, עד שממילא יתעורר לבו לירא מפניו.

מבאר הגאון מקוזיגלוב שהמקור לכך הוא בזוה"ק (פרשת תולדות) על הפסוק אין יראת אלוקים במקום הזה – יראת אלוקים דא מהימנותא. הוי אומר: יראת אלוקים באה על-ידי האמונה, כי ככל שהאדם מוסיף להבין דרכי ה', כך הוא מוסיף לירא מפניו.

החידוש השלישי, כתב הגאון מקוזיגלוב, הוא מה שכתב הרמב"ם (הלכות תו"מ ג, יב) שמדליקים את המנורה גם ביום, ומקורו טהור בזוה"ק כידוע (אין הגאון מראה מקום בזה).

והחידוש הרביעי הוא מה שכתב הרמב"ם במורה נבוכים: מה שנקרא בלשון המחקר שכל, נקרא בלשון חז"ל נשמה. מבואר מדברי הרמב"ם ששכל ונשמה הם שמות נרדפים, והאמת שכך אנו אומרים בלשום יחוד של הנחת תפילין "הנשמה שבמוחי", והיינו כי השכל הוא אור אלוקי. מביא הגאון מקוזיגלוב מקור לזה מהזוה"ק (פרשת וירא), עיי"ש.

רפואת הגוף והנפש

הרמב"ם היה נחשב גם לגדול הרופאים, והוא דבר פלא. והאמת שכבר מצאנו לגדולי האמוראים שהיו רופאים, והשתמשו במקצועם בתורת שליחות לרפא חולים. המשורר הערבי איבן סינא, פיאר את הרמב"ם בשיר תהילה שבו רומם אותו

הרמב"ם והרמב"ן, ואמר שהרמב"ם בדמותו את עסק הרפואות ללחם, התכוון ליישב בכך מדוע עשה הקב"ה כך שיזדקק האדם לרפואה, ומדוע לא יוכל לפנות אל הקב"ה ומיד יתפא, לכן דימה זאת ללחם, אשר גם בו יש לשאול מדוע עשה הקב"ה שיזדקק האדם לאכול לחם, אלא שכבר ביארו **הצדיקים** בטעם הדבר, כי כאשר האדם אוכל כדבעי ומברך על המזון והולך אחר-כך בכוח מזונו ללמוד תורה ולקיים מצוות ה', הוא מעלה בכך את הניצוצות שהיו מעורבים במזונו לשורשם. כמו כן עשה הקב"ה שרגלי האדם יהיו רעבים או עיני האדם יהיו רעבים, כי ישנם ניצוצות הקדושים במקומות נמוכים וצריכים להעלותם, וכשהאיש היהודי נחלה ונאלץ להכניס בגופו סם המובא מקצה העולם (או חיסון שיוצרה אי שם באמריקה הרחוקה), הוא מעלה את הניצוצות לשורשם.

הוסיף הרה"ק מסאדיגורה בהטעימו: הרמב"ם לא התכוון להתיר את השימוש ברפואות, אלא התכוון ללמד כי עבודת ה' יש בו. הן ודאי שפונים אל הקב"ה, ולא אל הרופאים והרפואות, אך **כחלק מעשיית רצונו, נוטלים רפואות כדי להעלות את הניצוצות הקדושים לשורשם.**

שפוך המתך על הגוים אשר לא ידעוך

והפטיר הרה"ק: אבל יש עצה שלא נצטרך לחלות עבור כך. אפשר להעביר את החולי אל הגוים אשר לא ידעוך, וכשיאכלו אותם סממנים ויתרפאו וילכו בכוחם זה ויבקעו עצים לצורך היהודים, בזה יעלו הניצוצות שבסמי הרפואה לשורשם.

ספר הרפואות, עמד וגנזו. ומלבד אפסות דבר זה ומה שיש בו מן ההזיות, הנה ייחסו לחזקיה ולסיעתו שהודו לו, סכלות שאין ליחס דוגמתה אלא לגרועים שבהמון. ולפי דמיונם המשובש והמטופש, אם רעב אדם ופנה אל הלחם ואכלו, שמתרפא מאותו הצער הגדול בלי ספק, האם נאמר שהסיר בטחונו מה'?! והוי שוטים יאמר להם, כי כמו שאני מודה לה' בעת האוכל שהמציא לי דבר להסיר רעבוני ולהחיותני ולקיימני, כך נודה לו על שהמציא רפואה המרפאה את מחלתי כשאתמש בה, ולא הייתי צריך לסתור פירושו זה הגרוע לולי פרסומו.

הכל לפי המדרגה

והלום ראיתי במכתב **מאליהו** שכתב שאין מחלוקת בין הראשונים, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי הכל תלוי במדרגת האדם, יש לך מי שנמצא במדרגה גדולה כרשב"י וחבריו, ואינו צריך לעשות את ההשתדלות הפשוטה לפי סדר העולם כדי להשיג את צרכי מחייתו, ועליו דיבר הרמב"ן ואמר שאינו צריך לעסוק ברפואות. ואילו הרמב"ם דיבר במי שאינו במדרגה זו, כי הוא צריך לעשות את ההשתדלות לפי סדר העולם, ואמנם ללא ספק יצטרך לזכור יחד עם כן שהקב"ה הוא הרופא האמיתי, ויאמר בפיו יהיה רצון שיהיה עסק זה לי לרפואה.

עבודת ה' על-ידי נטילת רפואות

ומן הענין להוסיף בזה מה שהביא בספר "עשר אורות" שהרה"ק רבי **אברהם יעקב** [הראשון] **מסאדיגורה** זיע"א דיבר פעם עם החסידים על אודות המחלוקת של

אותו הארמון מוכן לחסיד שיבוא במשך הזמן באחד הימים לחסות בצל קיר מקירות אותו ארמון ותהיה בכך הצלתו ממות, ושיוקח מאותו כרם כמות של יין באחד הימים כדי לעשות צרי להציל אדם שלם שנשכו אפעה.

הנה כי כן, ביומא דהילולא קדישא, יפסקו בוודאי כשיטת הרמב"ם בשני המקומות. בני ישראל יוכלו להיות בריאים ושלמים, והניצוצות יתעלו כאשר אומות העולם יזדקקו לרפואות וישמשו את בני ישראל...

וציין בענין זה למה שכתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, באמרו שהוא הולך בזה לשיטתו, וזה לשון הרמב"ם: ושמא יאמר אדם והלא אנו רואים אדם טיפש וכסיל יש לו נחת בעולם ואינו יגע בו, ואחרים משרתים אותו ועושים מלאכתו, ופעמים שהעושה מלאכתו אדם מלומד? אין הדבר כמו שדימה במחשבתו, כי סיבת נחת אותו הכסיל מפני שגם הוא משרת לאדם שהוא מטרת הבורא, כי בעבור הנאתו ובעשרו או בשלטונו יצוה לעבדיו לבנות ארמון ענקי, או לנטוע כרם גדול, כדרך שעושים המלכים והמתדמים להם, ויהיה

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

יום שלישי פרשת שמות – כ"א טבת ה'תשפ"א היכולת לעבוד בלי לראות תוצאות

למען ענותו בסבלותם

וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׁרֵי מִסֵּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ
כְּסִבְלָתָם וַיִּכְן עָרֵי מִסְפְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פֶּתֶם
וְאֶת רַעְמֶסֶס. פִּירְשׁוּ חֲזו"ל שֶׁהַמְּקוֹם לֹא הָיוּ
רְאוּיִם לְהַחֲזִיק אֶת הָאוֹצְרוֹת, וְכָל מֶה שֶׁהָיוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בּוֹנִים, הָיָה נוֹפֵל, וְדָבָר זֶה עֵינּוּי גְדוֹל
הָיָה בְּשִׁבְלֵם, כִּי עִקְר הָעֵינּוּי הוּא בְּנֶפֶשׁ,
וְכִשְׁהָאָדָם מִתִּיגֵעַ וְאִינוּ רּוֹאֵה שׁוֹם תְּכֵלִית
לִיגִיעָתוֹ, יֵשׁ לְנַפְשׁוֹ עֵינּוּי גְדוֹל מִזֶּה.

ויעבידו את בני ישראל בפרך

ובספר "מכתב סופר"³ על הפסוק
"ויעבידו את בני ישראל בפרך", כתב בזה
הלשון: הכוונה נראה לי שכל העוסק
במלאכה, יהיה מרצון או באונס דרך עבודת
לאדונו, אם כי למעמסה תהיה לו העבודה,
מכל מקום הידיעה כי עוד מעט יכלה ויגמור
מלאכתו, ובכל רגע שהוא רואה תוספת
במלאכתו והולכת ומתקרבת אל הגמר,
תמצא נפשו מרגוע קצת בזה כאילו רואה
איזו ברכה במלאכת ידו, וידוע שכן הוא
בתכונת נפש האדם, וכל מה שהוא יותר
רחוק עדיין מהתכלית, תוכבד עליו העבודה
יותר, ועל כן אם הבעל מלאכה רואה שהולך
ומתקרב להשלים הכלי אשר התחיל, יחליף
כוח וישמח במעשיו בראותו מעשי ידיו

עומדים להגמר לתכליתם.

ומוסיף ה'מכתב סופר': ומהאי
טעמא כל ההתחלות קשות (מכילתא פרשת
יתרו), כי עדיין רחוקים אז מהתכלית, כי
בתחילת המעשה, עדיין לא קיבל החפץ
אשר עוסק בו צורה אשר תוכר בה הצורה
התכליתית (הדברים מעוררים ענין, כי בדרך
כלל מפרשים שכל ההתחלות קשות משום
שקשה לשנות את ההרגל הישן, אך לדבריו
שורש הקושי נעוץ במה שאין האדם רואה
עדיין שהוא מתקרב אל התכלית).

האדם מקבל כוח לפעול רק בשרואה את התועלת

מן הראוי להרחיב בזה מעט משום
שיסוד זה נמצא בהרבה אופנים. הנה אופן
אחד לשם דוגמא: כשהאדם מדבר אל
חבירו, יש לו צורך גדול לראות ולדעת את
תגובתו, וכשהוא אכן רואה, נעים לו
להמשיך לדבר אליו.

ולמשל, ראובן מדבר אל שמעון
ואומר לו: שמעתי שהשבת בסירוב על
שידוך פלוני שהציעו לך, אך שמע נא
לדבריי. יתכן שתמצא להתווכח עמי, ואולי
תרצה להתיישב בדבר, אך תחילה לכל שמע
נא למה שאומר לך. ראובן מתחיל לדבר, ואז
הדבר תלוי, אם שמעון ינהגן בראשו ויאמר,

³ להגאון רבי שמעון סופר רבה של קראקא בן מרן ה'חתם סופר' זצ"ל.

נועד, מלעבוד בעבודה היותר קלה אפילו שעה אחת בלי שום תועלת ותכלית, כידוע שילאה אחר זמן מה אם ינופף איש קרדומו ויורידנו באויר כדרך חוטבי עצים, מבלי שיפיל הגרזן על עץ לבקעו, או אם יעשה כמה הולכות והבאות באויר במזמרה כאילו קוצר שחת, הרי מהרה ילאה, ואילו לחטוב עצים ולקצור שחת, אפילו יעבוד כל היום לא יאבד כוחותיו כל-כך.

ממשיך ה'מכתב סופר': והמצרים בידעם שכך הטבע, שתוכבד העבודה על האדם אם לא יגמרה, הפסיקו אותם מעבודתם טרם גמרום והחליפו את העבדים, מי שהתחיל האחת יגמור השניה, ומי שהתחיל בשניה, יגמור של ראשון, באופן שמעולם לא גמר אחד את אשר התחיל ולא ראה שכר בעמלו לראות מלאכתו נגמרה, כי נפסקה ממנו (ואף הגומר לא הרגיש טעם בעמלו, כי לא היה מחובר למלאכה זו ולא הרגיש שהועיל דבר מה, והרי זה דומה למי שמצטרף לשיעור כשאוחזים בעמוד האחרון של המסכת...)

ומוצא לזה רמז בלשון הכתוב ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך – בפרך הוא לשון הפסקה, כמו פרוכת שהוא לשון מחיצה והבדלה, וכמו שכתב רש"י (שמות כו, לא) דבר המבדיל בין המלך ובין העם.

גלות שמביאה לידי גאולה

והנה מאחר שהתורה מספרת לנו שכך עינו המצרים את אבותינו, הלא בוודאי היא באה ללמדנו בכך יסוד גדול. וביתר ביאור: הלא כל גלות יש לה תכלית מסוימת, וכמו שידענו שגלות יון היתה לה תכלית מיוחדת, כי הנה בתחילה התכוונו היונים להשליט את

אני שומע מה שאתה אומר, לא אמרתי עדיין שאני מסכים, אך דברייך דברי טעם הם, ימשיך ראובן לדבר כאוות נפשו, וזאת משום שראובן ירגיש שנפתח צוהר בלבו של שמעון ושדבריו חורשים בו תלמים ומביאים את נפשו לידי התפעלות, ומזה יקבל כוחות חדשים להמשיך הלאה בדיבוריו.

אולם אם שמעון יאמר לראובן: נו, אמור כבר! וראובן ירגיש שאינו נמצא עמו כלל ושדבריו בבחינת דברים בטלים הם, עד מהרה יתעייף ראובן ויסיים את דיבוריו, וכל כך למה? כי קשה לאדם לעשות מעשה, כל עוד לא יראה כבר מתחילתו שיש תועלת ביגיעתו.

מי שפותח עסק חדש, אומרים לו מראש כדי להכינו: תדע שבתחילה אין מרוויחים כסף, אך לאט לאט, לאחר שתעבור השנה הראשונה, תתחיל להרוויח. אמנם כן, כדי שיוכל האיש לקום מדי יום ולעבוד בשביל העסק שלו, יצטרך להרגיש שהוא מתקדם, וכגון שירגיש שמיום ליום הוא מצליח להבין את עולם המסחר יותר טוב ושהוא מצליח ללמוד מטעויותיו, או שמיום ליום הוא מצליח למכור יותר סחורה, וכן הלאה. אבל אם ירגיש לאחר כמה חודשים שאינו מתקדם כלום, לא יוכל להמשיך הלאה אע"פ שהכינו אותו מראש שלאחר שנה יתחיל להרוויח, כי מי שמרגיש שהוא טוחן מים, אין לו שום חשק להתייגע לכך.

קרדום לחפור בו

ה'מכתב סופר' מוסיף שם עוד לתאר דבר זה, וזה לשונו: ועל כן יותר נקל לעבד לעבוד עבודה היותר קשה כל היום לתכלית

מכן לבוא אל הר סיני וקבל עליהם להיות עבדים להקב"ה. ואולם כאן נתבאר עיקר נוסף, שכדי שיהיה האדם עובד ה' באמת, עליו להתרגל לעבוד מבלי לראות את תוצאות מעשיו תיכף ומיד. ודבר זה תנאי הוא קודם למעשה, כי אם יהיה האדם מוכרח לראות את שכר המצוה שהוא עושה תיכף ומיד – קיבלתי על עצמי קבלה טובה ולא ראיתי שנושעתי תיכף ומיד, אני לומד מתפלל כדבעי ואינני רואה שהשמים נפתחים, אני לומד תורה לשמה ואינני רואה איך הנשמות באות לידי תיקון... אם יתקשה האדם להאמין שכל אלו נעשים אע"פ שאינו רואה אותם בעיניו, ולא יוכל לגשת אל התורה והתפילה ואל קיום המצוות עד שלא יראה אותם בחוש, לא יוכל להיות עובד ה' אמיתי, כי הקב"ה רוצה שהאדם יאמין שכל זה נעשה על-ידי מעשי האדם, אך לא יראה בעיניו מאומה, ואמנם לאחר זמן יתכן שיראה לו הקב"ה זעיר פה זעיר שם גילויים, אבל עבודתו צריכה להיות מיוסדת על אמונה ולא על ראייה חושית.

יאוש שלא מדעת

אכן כדי שיוכל האדם לעבוד כך, הוא צריך לעבור תחילה בכור היתוך, כי אלמלא כן לא יוכל בשום אופן לעבוד בלי לראות את התכלית היוצאת מעבודתו. והלא תראה אצל הילד הקטן שבנה מגדל גדול מ'לגו' וכדומה, שאם יבוא אחיו ויפיל את המגדל, ישכב על הרצפה בפישוט ידיים ורגליים וישא את קולו בכבי ונהי תמרורים, וכל-כך למה? כי תכונת נפש האדם אינה יכולה לשאת עבודה ללא תכלית. הילד לא ירצה יותר לבנות שוב.

הקליפה על החכמה, וביקשו להסיט את אמונת בני ישראל מאור וקדושת החכמה, ולהכריח אותם לכתוב על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, ושיאמינו שחכמת התורה דומה במהותה לחכמות העולם, וכיון שבאו שהחשמונאים ומסרו את נפשם וניצחו את קליפת יון, נתגלה אור גדול של תורה באופן שכל בן ישראל יוכל להתקשר בו ולזכות לקדושת התורה, והדבר אכן הצליח ומחמת כן זכינו לאור החנוכה החוזר ומאיר בכל שנה ושנה.

וכמו כן כל גלות יש לה תכלית מיוחדת להביא אור מסוים בעולם, ולפי האור הצריך להתגלות, כך היא הקליפה המענה את ישראל, כי על-ידי הסרת הקליפה מתגלה האור. יש להרחיב בזה הרבה גם לענין הגלות האחרון שאנו נמצאים בו, שכפי הנראה בחוש, היא גלות שמשליטה את התאוה בעולם ומקשה על האדם להישאר קדושים וטהורים, וסיבת הדבר, כי היפך זה הוא תענוג דקדושה שהאדם עתיד להרגיש עם היציאה מן הגלות.

תנאי לקבלת התורה

ובכן כאשר התורה מספרת לנו שנקודת גלות מצרים היתה שיעבדו עבודה קשה בחומר ובלבנים, ולא רק זה, אלא שתהיה עבודתם עבודת פרך, דהיינו שלא יראו שום תועלת מעבודתם, עלינו להבין שהאור שלו זכו בני ישראל לאחר שיצאו מגלות זו, היה אור שמתנוצץ דווקא כאשר עוברים בגלות מעין זו.

והביאור, כי הנה בספרי הראשונים כבר מבואר שגלות מצרים נועדה ללמד את בני ישראל עבדות מהי, כדי שיוכלו לאחר

ועבדתי עם אמונה ועם צדיקים... אך מה לעשות ואני לא ראייתי בהיסטוריה שלי, שכל מה שאתה מדבר עליהם בלהט – אכן יפיקו תוצאות...

כך היא תכונת נפשו של אדם, אולם רצון הקב"ה שהאדם יעבוד אותו מבלי לראות את התוצאות כאן ועכשיו, כי אם יראה הכל כאן ועכשיו, לא יהיה עובד ה', אלא יעבוד את עצמו – הוא יצטרך להשיג משהו, יתיישב ללמוד תורה. כפי שיסכים לשלם חמישים דולר כדי להשיג את מבוקשו, כך יסכים ללמוד שעה וחצי בשביל כך. הוא יסכים להתפלל בשביל כך, לעשות גמילות חסדים בשביל כך, ובסופו של דבר יהיה עסוק רק בהשגת צרכיו ולא בעבודת ה'. לכן רצה הקב"ה שיתרגל האדם לעבוד מבלי לראות את תוצאות עבודתו.

מדארף טאהן און נישט אויפטאהן

הן כך שגור בלישנא דעלמא: מ'דארף טאהן, און נישט אויפטאהן. פירושו של דבר: בוודאי אתה פועל גדולות ונצורות, אך לא עליך המלאכה לראות את התוצאות, כי אם על הפעולות המוטלות עליך. את התוצאות השאר להקב"ה.

דבר זה נכון הן לענין התורה והתפילה שלנו, והן לענין מי שמשתדל לעזור לחבירו בענין שידוכים, שהוא סעיף בגמילות חסדים. הנה השדכן השקיע בין עשר לחמש עשרה שעות לפני שהלך להציע את השידוך, הוא התקשר לכל הנוגעים בדבר, כדי לברר היטב אם השידוך מתאים לפלוני ומה הן התכונות האמתיות של המוצעת, ולאחר שיקול דעתו, החליט לגשת לפלוני ולהציע לו את השידוך. לא היה לו בזה שום נגיעות

כמו כן כשתקח את האברך הצעיר בדברים ותאמר לו: "עשה כך וכך ותצליח", אם ינסה ויראה שאינו רואה הצלחה, ולא זו אף זו, הוא נוחל בזיונות, לא ירצה לנסות שוב – עזוב אותי... איני רוצה לנסות שוב... מאין נובע יאוש עמוק זה? מאין נובע יאושם של הבחורים הצעירים? ממה שעבדו ולא ראו תוצאות תיכף ומיד. וכי נראה לכם שלא ניסיתי לקום בזמן? ! ניסיתי גם ניסיתי! הלכתי לישון מוקדם, הכנתי שעון מעורר, ובסוף קמתי יותר מאוחר מן הרגיל, ועוד זכיתי ל'פסק' ממשגיח הישיבה... עזוב אותי! איני הולך יותר לישיבה...

תכונת נפשו של אדם

כל אדם באשר הוא אומר כך מעצם טבעו, אע"פ שלא חינכוהו לכך, כי זוהי תכונת הנפש מיסודה. אין הנפש יכולה לסבול עבודה שתוצאותיה בלתי נראות לעין. ובכן כאשר תאמר לאדם שיקבל את התורה, כי עם לימוד התורה יבנה עולמות, ועם גמילות חסדים יביא שפע לעולם, וכן הלאה, יאמר: מה לעשות ואיני רואה כלום! עוד זאת יאמר בשקט: מאז התחלתי לכוון בברכת המזון... איני רוצה לומר... אבל זה הלך בדיוק להיפך... איני יודע מה היה אצלכם, אבל אצלי כך היה... שוב ושוב הפסדתי ממון רב... אתם מציעים לי סגולות, כל פעם שמגיע איזה יו"ט או איזה יומא דפגרא, אתם אומרים לי: ביום זה אפשר לקרוע רקיעים ולזכות לשפע... אצלי משום מה, כל אלה אינם עובדים...

כשהאדם אינו רואה בעיניו שהדבר פועל, הוא אומר: הנח לי... כבר היה לי מספיק מכל אלה... גם אני הייתי פעם צעיר

הגיע הקב"ה והפך את הקערה על פיה, לפתע התחיל לשדר בעבורם את כל מערכות הטבע – הים אינו ים, הארץ אינו ארץ, האש והמים משלימים ביניהם, מכת ערוכ, מכת בכורות, הקב"ה מבדיל בין טיפה לטיפה. וכבר שאלו הראשונים מדוע הוצרך הקב"ה להפוך כך את כל סדרי בראשית, וידועים דברי הרמב"ן בפרשת בא, שהקב"ה עשה כן כדי שבני ישראל יראו את הניסים הגלויים, ומתוך זה יבואו להאמין גם בניסים הנסתרים שנעשים בחייהם הפרטיים.

הנה אנו רואים כאן את הכלל הידוע, שכל שהאדם עובד את ה' כשור לעול וחמור למשא מבלי לראות כלום, שכרו יהיה שבסוף יגלו לו עד בלי שיעור. לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה – לא זרועה אין פירושה דוקא כשיש לו לאדם קשיים בחייו והוא מאמין שיש להם חשבון, אלא גם כשאין האדם מביין מה יש לו להקב"ה מזה שהוא לומד ומתפלל.

כשהאב מחנך את בנו, אם הוא רואה תוצאות ומצפה שהבן יעשה כבוד למשפחה, הוא מוכן להשקיע בו את כל הונו ואונו, אבל אם אינו רואה תוצאות, ולמשל משום שהבן אינו בריא בנפשו ואינו מצפה ממנו לעשות לו כבוד, קשה לו מאוד להשקיע בו. או באופן אחר: הבן התבגר ויש לו נסיונות קשים מאוד ברוחניות, והאב מתלונן: מדוע השקעתי בו הרבה כל-כך בילדותו? מדוע שילמתי למורה פרטי שילמד אתו? צערו אמנם גדול מנשוא, אך חלק מצערו הוא מה שאינו רואה תוצאות לפעולותיו וסבור הוא שכל יגיעתו היתה לריק.

אכן כשהאדם מביין שעליו לעבוד את

כי ידע ששני הצדדים הם עניים ואביונים ואין מה לקבל מהם, וכל חפצו היה אך ורק לגמול חסד עם חבירו, והנה כשרק הוציא מפיו את שם המוצעת, מיד ענה לו חבירו "לא" עם אל"ף רבתי, ולא אבה לשמוע יותר אף לא מילה אחת – הצעות כאלו אתה מציע לי?! בושות אתה עושה לי! הצעות כאלו תציע לבנך, לא לבני... ועכשיו השדכן שבור ורצוף – רציתי לעשות טובה לפלוני, והוא שפך לי קיתון של בוז על פני...

מודעת דרושים

אכן כדי להיות יהודי, עליך להתרגל לעבוד עבודה כזו, אתה עובד ואינך רואה תוצאות... להבדיל, כשבעל עסק מפרסם 'מודעת דרושים' לקבל עובדים תחתיו, הוא מציג את התנאים שהעובדים יצטרכו לעמוד בהם – תצטרך להיות על ספינה בלב ים במשך ששה חודשים (דבר מצוי אצל עובדי צבא), תוכל לעמוד בתנאי זה או לא? תצטרך לשמור סוד, באופן שגם הקרובים אליך ביותר, ואפילו אשת חיקך, לא יריחו שיש לך מידע מיוחד, תוכל לעמוד בזה או לא? אם תוכל – מה טוב, אם לא – אין עבודה זו מיועדת לך.

כך אמר הקב"ה לבני ישראל בעת קבלת התורה: **התנאי לקבלת התורה הוא שיוכל האדם לעבוד מבלי להרגיש שהוא מביא תוצאות, ואם יעבוד כך עוד ועוד, יהיה מצלח בעבודת ה' באופן מפליא, כי תמיד יאמר לעצמו: איני צריך לראות מה אני פועל במעשי, אני צריך אך ורק לעשות את המוטל עלי.**

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול

הנה לאחר שבני ישראל עבדו בפרך מבלי לראות מה הם מועילים בעבודתם,

פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים

ראו נא דיבור נפלא מבעל הטורים:
בסוף הפרשה נאמר: וַיֹּאמֶר עוֹד אֶלְקִים אֶל
מֹשֶׁה וּגֹי' לֵךְ וְאֶסְפַּף אֶת זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי וּגֹי' לֵאמֹר
פֶּקֶד פְּקַדְתִּי אֶחְכֶם וְאֵת הַעֲשׂוֹי לְכֶם בְּמִצְרָיִם.
כתב בעל הטורים על-פי דרכו: העשוי – ב'
במסורה: הראשון ואת העשוי לכם במצרים,
ואידך כל הזהב העשוי למלאכה (להלן לח,
כד). לומר לך שכל הזהב הבא להם במצרים
היו מייחדים אותו למלאכת המשכן
(תנחומא תרומה ה). דבר אחר: בשביל
שעשו מלאכה במצרים, לקחו כל הזהב
העשוי למלאכה בשכרם (סנהדרין צא, א).

והנה לפנינו לשון הגמרא במסכת
סנהדרין: פעם אחת באו בני מצרים לדון עם
ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו:
הרי הוא אומר וה' נתן את חן העם בעיני
מצרים וישאלום - תנו לנו כסף וזהב
שנטלתם ממנו. - אמר גביהא בן פסיסא
לחכמים: תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן
לפני אלכסנדרוס, אם ינצחוני - אמרו להם:
הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם
אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם. נתנו
לו רשות והלך ודן עמהן. אמר להן: מהיכן
אתם מביאים ראייה? - אמרו לו: מן התורה.
- אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראייה אלא
מן התורה. שנאמר ומושב בני ישראל אשר
ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות
שנה - תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא,
ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע
מאות שנה. אמר להן אלכסנדרוס מוקדון:
חזירו לי תשובה! - אמרו לו: תנו לנו זמן
שלשה ימים. נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו

ה' ואינו צריך לראות תוצאות, אין לו שום
טענות, ובשכר זה הקב"ה מגלה לו בהמשך
הרבה מאוד. כך היה עם בני ישראל במצרים,
בתחילה נתקיים בהם ויעבידו מצרים את בני
ישראל בפרך, ובסוף נהפך העולם בשבילם.
מי היה מעלה בדעתו בתחילה שבסוף יהיה
כזה גילוי אלוקות? מי היה מעלה אז בדעתו
שבסוף ייקרע הים ויטבעו בו המצרים? מי
היה מעלה אז בדעתו שבסוף יאמרו בני
ישראל שירה ותראה שפחה על הים מה שלא
ראה יחזקאל בן בוזי? **אם האדם עובד אע"פ
שאינו יודע למה, סופו של דבר שהוא רואה
והוא מקבל... כך הוא תמיד הכלל, בתחילה
צריך להיות חושך ובסוף מאיר האור, בסוף
הקב"ה מגלה לאדם כל מה שהועיל
במעשיו.**

כשיבוא האדם לעולם האמת יראו לו:
בנית עולם זה, החיית אדם זה. יאמר האדם
כמתמיה: מעולם לא ידעתי שהחייתי לאדם
פלוני. יאמרו לו: אתה לא ידעת, אבל במצוה
פלונית שעשית החיית אותו. אך כל זה
בעולם האמת, כי בעולם הזה אומר להקב"ה
לאדם: רצוני שלא תראה מה שאתה מועיל
במעשיך, אלא תעבוד אותי מבלי לראות
בעיניך מה אתה פועל.

ואכן כל איש ישראל יש לו תכונה זו
טמונה בנפשו, שהרי נשמתו היתה במצרים,
ומשך התרגל לומר: אני עושה את שלי
והקב"ה הוא זה שמביא את התוצאות. יש לו
זאת משום שבמצרים הוא התרגל לעבוד כך
למצרים, והעתיק כוח זה לעבוד בו את
הקב"ה מאז בואו להר סיני.

הקב"ה אמר למושה: עכשיו כבר אפשר לבנות את המשכן. אי-אפשר לבנות משכן בזהב רגיל. אפשר לבנותו רק בזהב שבאה על-ידי יגיעה שאין רואים בה תוצאות, כי זהב כזה יש בו השראת השכינה. כשהאדם שרוי בגלות ואינו רואה מאומה, ואומר: לא איכפת לי מכלום, רצוני רק לעשות רצון ה', ומתוך מחשבה זו הוא לומד ומתפלל ועוסק בגמילות חסד של אמת, השכינה שורה עליו וסופו שיתקיים בו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

הלא כך הבטיח הקב"ה בפרשת בחקותי ובפרשת והיה אם שמוע שישלם שכר למקיימי מצוותיו אפילו בעולם הזה, וכן למדנו בדברי התנא בריש פאה שהקב"ה משלם על כמה מצוות בעולם הזה, ובראשם על מצות תלמוד תורה. אומר האדם: אבל איני רואה שאני מקבל משכורת. אומר לו הקב"ה: אם תרצה לראות, לא אוכל לשלם לך מה שאני רוצה לשלם לך. אני רוצה לשלם לך בזהב שאפשר לבנות בו משכן, אני רוצה לשלם לך דבר שתרוויח ממנו בגשמיות וברוחניות, יהיה לך משכן, תהיה לך כפרת עוונות, תהיה לך השראת השכינה, שמחה וכל מה שתצטרך. אך זאת בתנאי שתמלא את התנאי שלי, והתנאי שלי הוא שלא תראה כאן ועכשיו שאתה בונה משכן בפעליך.

כמה מתוקים הם דברי בעל הטורים, והרי הם נותנים חיזוק רב לאדם, כי יבין שמה שאינו רואה מה הוא מועיל בעבודתו, זה גופא הסיבה שיוכל לקבל את שכרו המגיע לו, ואילו היה הקב"ה מגלה לו מעט יותר, לא היה יכול לקבל את שכרו המוכן לו. הקב"ה רוצה ליתן לנו את הזהב הנקי ביותר,

תשובה. מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות, וכרמיהן כשהן נטועות וברחו, ואותה שנה שביעית היתה.

מגלה לנו בעל הטורים שטענת גביהה בן פסיסא לא היתה מעין טענה כנגד טענה, אלא באמת כך היה, שהזהב שקיבלו מביזת מצרים היתה בשכר עבודתם שעבדו. הרי אומר: עבודתם מעולם לא היתה לריק, אע"פ שהיה נדמה להם כך, אלא עבודתם היתה תמורת הזהב שקיבלו באחרונה. זה מה שאמר הקב"ה למושה רבינו, שיאמר לישראל: פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים – הגיע זמנכם לצאת ממצרים כי סיימתם בזה לבנות את המשכן. כל מה שעבדתם עד עתה, היה כדי שתוכלו לבנות את המשכן, וכעת כבר הרווחתם את כל הזהב שאתם זקוקים בשביל בניית המשכן, ואם כן יכולים אתם לצאת ממצרים.

תמורה גדולה למו שעובד בלי להבין את התכלית

אכן כשמתבוננים בזה, הרי הוא מבהיל על הרעיון. בני ישראל עבדו במצרים ולא ראו שום תועלת בעבודתם. אילו היו יודעים שהם מרוויחים על כל שעת עבודה ק"ג זהב, הלא היו עובדים בשמחה רבה, ולא היה איכפת להם כלל שהבנין נופל מיד עם גמר בנייתו. בני ישראל לא ידעו, אבל באמת כך היה, והאמת שכבר בתחילה הודיע על כך הקב"ה באמרו לאברהם אבינו ואחרי כן יצא ברכוש גדול, אבל בני ישראל אמרו: אולי כדאי יותר שכל שבוע נקבל קצת כסף כדי שנרגיש שמרוויחים משהו על-ידי העבודה. אך הקב"ה לא רצה לעשות כך, כי זוהי תכלית הגלות, שלא יראו.

הפכו לממלכות.

הקב"ה רצה שנלמד את התורה ונאמין באמונה שלימה שבכל מילה שמוציאים מהפה, פועלים הרבה מאוד, והדברים מבוארים בתורה הקדושה ובספרי החסידות, וזהו רצון הקב"ה שהאדם ישאוב את כוחו לעבוד לא מפני שרואה את התוצאות בעיניו, אלא מפני שרואה מתוך דברי התורה הקדושה שכך הם פני הדברים, כי בזה יהיה עובד ה' אמיתי וסופו שיזכה לגאולה, וסוף זה בא הרבה פעמים כאשר כלו כל הקיצין והאדם נאנח מקוצר רוח ומעבודה קשה, אבל הוא מחזיק חזק בחבל והקב"ה מגלה לו דברים גלויים.

זהב העשוי למלאכת המשכן, ולשם כך מוכרחים אנו לעבוד מבלי לראות את התכלית היוצאת.

אין פעולה ללא תוצאות

לימוד נפלא הוא, ואע"פ שהקב"ה אינו מראה לנו בשעת מעשה מה אנו פועלים, כשמסתכלים אחורה על ההיסטוריה, רואים בחוש שכך הוא. ראו נא כמה פעמים חשבו בני אדם שאינם מועילים מאומה, ובסוף נתברר שפעלו גדולות ונצורות. הנה בדרך משל, לאחר המלחמה, קמו אודים מוצלים מאש והקימו ישיבות עם שלושה ארבעה תלמידים ואיזה פנים היו להן לאותן ישיבות, והנה היום אותן ישיבות

נודב לזכות ידידנו הר"ר **יחזקאל ענגל** הי"ו, לישועה ברכה והצלחה

נודב לכבוד שמחת נישואי החתן **יעקב יהושע בן גאלדא** והכלה **מרים בת פיגא ניסל**
נרבת אבי החתן ידידינו מחברי 'ועד הפועל' הר"ר **אשר זאב ניימאן** הי"ו
יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל ולהקים דורות ישרים ומבורכים

נודב לזכות האשה **מלכה יסכה בת יעל**, לבשורות טובות ורוב נחת

מדור עיון תפילה שיעור ב'

ההסתכלות הנכונה על התפילה

באיזה מצב שהוא נמצא ובאיזה מקום שהוא נמצא, ושהוא מאזין לתפילתו. יש ואדם חושב: כדי לזכות שהקב"ה יאזין לכל תיבה היוצאת מפיו, עלי להזדכך תחילה ולהגיע למדרגות גבוהות. אמרו לנו חז"ל שאין הדבר כן, אלא **כל המתפלל, הקב"ה מאזין לתפילתו מתחילה ועד סוף.**

הכל שווין לפניו

וכמה נפלאים הם דברי המדרש רבה (בשלח כא): אמר רב יהודה בר שלום בשם ר' אלעזר: **בשר ודם אם בא עני לומר דבר לפניו אינו שומע הימנו, אם בא עשיר [בגשמיית וברוחנית] לומר דבר, מיד הוא שומע ומקבלו, אבל הקב"ה אינו כן, אלא הכל שוין לפניו הנשים והעבדים והעניים והעשירים.** תדע לך שהרי משה רבן של כל הנביאים כתוב בו מה שכתוב בעני, במשה כתיב (תהלים צ, א) **תפילה למשה איש האלהים, ובעני כתיב (שם קב, א) תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, זו תפילה וזו תפילה, להודיעך שהכל שוין בתפילה לפני המקום.** תדע לך, כשיצאו ישראל ממצרים ורדף אחריהם פרעה שנאמר (בשלח יד, י)

הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו

בטרם נתחיל ללמוד פירוש תיבות התפילה, מן הראוי להביא את לשון ה'ירושלמי' בברכות (פ"ט ה"א): **הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו.** דאמר לוי מהארץ ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה, ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה, ועביו של רקיע ת"ק שנה. וכן לכל רקיע ורקיע. ואמר ר' ברכיה ורבי חלבו בשם ר' אבא סמוקה: אף טלפי החיות מהלך ה' מאות שנה וחמש עשרה מנין ישרה. **ראה כמה הוא גבוה מעולמו, ואדם נכנס לבית הכנסת ועומד אחורי העמוד, ומתפלל בלחשיה, והקב"ה מאזין את תפילתו, שנאמר (ש"א א, יג) וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, והאזין הקב"ה את תפילתה.** וכן כל בריותיו, שנאמר (תהילים קב, א) **תפילה לעני כי יעטוף כאדם המשיח באוון חבירו והוא שומע, וכי יש לך א-לזה קרוב מזה שהוא קרוב לבריותיו כפה לאוון?!**

הנה כי כן, כשהאדם נעמד להתפלל, צריך הוא להתבונן היטב בדברי הירושלמי הללו, ויבין מזה עד כמה הקב"ה קרוב אליו,

מואס לשמוע את דבריו, ואפילו עשה מה שעשה ואינו ראוי שישמעו לתפילתו, הקב"ה מאזין לכל תיבה היוצאת מפיו.

כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה

ובכן אחד מהדברים המחשיכים את אור העולם, הוא מה שאין אנו מכירים את גודל כוח התפילה, ולא נוכל להתחיל בלימוד פירוש התפילה לפני שנשריש דבר זה בלבנו. הלא הקב"ה ברא את העולם באופן שכל דבר יעבוד רק אם הנברא יביט אל הבורא וידבר עמו. כל מה שנמצא בעולם, ואפילו החי והצומח והדומם, אינו יכול לקבל את שפעו רק באמצעות צינור התפילה. אין הם יכולים לקבל את שפעם, לא בהשתדלות ולא במעשה ידי האדם, כי אם על-ידי שיביט האדם אל הבורא ויתפלל אליו.

הגה"ק ה'בני יששכר' מדינוב זי"ע בספרו "מגיד תעלומה" (על מסכת ברכות כח, ב) הביא מדברי רבו הקדוש ה'חזוה' מלובלין זי"ע א שאמר על הפסוק (קהלת ט, י) "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה" בזה הלשון: כל אשר תמצא ידך לעשות – רוצה לומר כל מה שיש לעשות עם הידים כלי המעשה. בכוחך עשה – היינו עשה זאת על-ידי התפילה שנקראת כ"ח (כמו בחרבי ובקשת).

הוא אומר: שלמה המלך לימדנו שכל פעם שנרצה לעשות משהו בידינו, ויידמה לנו לפי ראות עינינו שנוכל לעשותו על ידם,

ופרעה הקריב, וכתיב (שם) ויצעקו ... אל ה', התחיל משה אף הוא מתפלל לפני המקום, אמר לו הקב"ה למשה: מה אתה עומד ומתפלל? כבר התפללו בני ושמעתי תפילתך, שנאמר (שם פסוק טו) מה תצעק אלי.

פנה אל תפילת הערער

ואם תשאל: הלא כבר לימדונו חז"ל שמי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש רחמים עליו (ב"ב קטז, א), וכך ידוע מאז ומקדם שיש כוח מיוחד לתפילתו של צדיק לפעול בשמים. התשובה פשוטה שהקב"ה בוודאי קרוב לכל קוראיו ושומע תפילת כל פה, יהיה מי שיהיה, וכמו שפירשו הצדיקים הפסוק (תהילים קב, יח) "פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם", שהקב"ה מאזין אפילו לתפילת מי שנקרא רע רע ב' פעמים רע לשמים ורע לבריות. אלא שמי שאינו בעל מדרגה, בדרך כלל אינו יודע איך להתפלל, כי מחמת העבירות שבידו, אין לו הכנעה וביטול, ונמצא שכאשר מתפלל אינו עוסק בתפילה אלא בענין אחר, אבל אם יתפלל האדם כראוי, אפילו יהיה גרוע שבגרועים, תקבל תפילתו.

וכידוע מאמרו של הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע א, שאם אחד רצח את חברו ועדיין הסכין מטפטפת מדם הנרצח, אם אינו יכול להתייצב תיכף ומיד להתפלל מנחה בהתלהבות, סימן הוא שלא דרך על מפתן החסידות⁴. והיינו כי מי שדרך על מפתן החסידות, יודע שהקב"ה לעולם אינו

⁴ ראה 'תורת אבות' סלונים, ענייני תורה ותפילה אות נ.

אכן כשנתבונן במושג זלזול נראה שאין כוונתו שמבזים את הדבר בפועל, אלא גם שמסתכלים על הדבר בצורה יותר פחותה מכפי שהיו צריכים להסתכל עליו. ולמשל, המסתכל על האדם החשוב כפי שהוא מסתכל על האדם הפשוט, הוא נחשב כמזלזל בו, הגם שלא אמר לו שום דיבור פוגע, אלא אדרבא, דיבר עמו בעדינות וחיזקו כפי שהוא מחזק את חבריו הקרובים אליו.

כתוב בספרים⁵ שזו היתה בושתם של שבטי י-ה כאשר יוסף נתגלה להם ואמר להם אני יוסף. עד כה היו מסתכלים עליו בזלזול על חלומותיו ועל דבריו, וחשבו אותו לבעל חלומות, ועכשיו כאשר נכחו בגדלותו, והבינו שחלומותיו לא היו סתם חלומות, אלא נבואות היו, ביקשו להתחבא מגודל הבושה – אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה כאשר האדם מגלה שאיך שהסתכל עד כה על פלוני, היה טעות גדולה.

זלזול שנובע מהסתכלות נחותה

זהו מה שהעירו לנו חז"ל בענין התפילה: אנו מזלזלים בתפילה זלזול גדול, לא מפני שאנו מדברים באמצע התפילה, ולא מפני שמאחרים לתפילה, ולא מפני שאין מכוונים פירוש המילות, ולא מפני שאין מתפללים במנין. כל אלו הם רק תוצאות הזלזול השורשי שנמצא אצלנו במוח, והוא מה שאנו מסתכלים על התפילה כעל דבר נחות בעוד הוא דבר הנמצא ברומו של עולם.

חז"ל לא דיברו על זלזול שהתהווה

נזכיר לעצמנו ששום דבר קטן כגדול אי-אפשר לעשות בידים, כי אם בכוח התפילה שבפה, כי שום שפע אינו יכול לבוא לעולם, עד שלא יביט האדם לשמים ויתפלל.

ממחשבה למועשה

כח זה מתחיל בלב, כאשר האדם מאמין שהקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ורק הוא יכול לספק לו את כל צרכיו, ואחר כך הוא נוטל אמונה זו ומתרגמו לדיבור. הדיבור הוא הדרך להוציא את המחשבה האלוקית לזה העולם – עולם המעשה. כשהאדם מאמין שהקב"ה מחיה את כל העולם, זה דבר אחד. וכשבא אחר כך ואומר אמן יהא שמייה רבה מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך, אז הוא נוטל אמונה זו ומכניסו לזה העולם.

כשהאדם אומר שירות ותשבחות להקב"ה, משבחו על גדלותו ומודה על טובו, ומבקש על העתיד, הרי הוא משלב שלושה חלקים שבחיבורם יחד מהווים מצות התפילה כרעת הרמב"ם, ובוזה הוא ממשך אלוקות בזה העולם, ורק כך יכול העולם לקבל את שפעו. וכל פעם שהאדם עושה כך, תפילתו פועלת כראוי לה.

פְּרָם זְלוּת לְבַנֵי אָדָם

הן כבר אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) בענין זה: מאי פְּרָם זְלוּת לְבַנֵי אָדָם (תהלים יב, ט)? אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן. ופירש רש"י דברים שעומדים ברומו של עולם – כגון תפילה, שעולה למעלה.

⁵ ראה לדוגמא ב'שם משמואל' ויגש (תרע"ב) ד"ה ולא יכלו. (תרע"ה) ד"ה כי נבהלו מפניו.

היה תומך בי ובמשפחתי במשך שלושים שנה. וי, מה עוללתי לנפשי...⁶

אוי לאותה בושה אוי לאותה בלימה

הוא מאשים את עצמו: היית שם, עמדת שם, למה לא ביקשת? איה ראשך? כשיפתחו לפנינו את צוהר התפילה – אומר לנו הגרייז מבריסק – נמרט את שערות ראשנו, ונשאל את עצמנו ברוב בושה וכלימה: היכן היינו? למה לא השכלנו לנצל את כוח התפילה? יטען האדם: הן כבר התפללתי הרבה ולא נושעתי. אכן טענה זו מן הטענות המצויות והמפורסמות היא, ובע"ה נגיע אליה (הגם שכבר דיברנו על אודותיה הרבה בשיעורי הבטחון). התפילה עומדת ברומו של עולם ורק על ידה אפשר להמשיך שפע לזה העולם, ולכן מוכרחים אנו לשנות את מבטנו עליה לפני שנבוא להכנס אל שעריה.

המכיר את מעלת התפילה באמת

אינו צריך חיוון

הנה אנו רואים שתמיד צריכים לחזק את הציבור שלא ידברו באמצע התפילה, ובפרט בתפילות ארוכות יותר כתפילות שבת ויר"ט, וכן צריכים לעוררם תמיד להגיע בזמן ושלא לצאת קודם הסיום ולכוון פירוש המילות, וכן הלאה. ופשוט הדבר, אילו היה מכיר את מעלת התפילה, לא היה צריך

עם הזמן מפני שהפסיקו להגיע בזמן לתפילה, או שהתחילו לדבר באמצע התפילה, אלא דיברו על מציאות שכמעט אי-אפשר להמלט ממנה, כי מי שנמצא בעולם הזה, לא יימלט כמעט שלא יסתכל בזלזול על ענין התפילה, וזאת מפני שאין האדם קולט עד כמה נחוצה היא התפילה בשביל קיום העולם וכל אשר בו, ולכן הוא מתהלך בעולם ושלוש עליו נפשו, ומידי תקופה הוא מתעורר לחשוב אולי כדאי לו להתחזק קצת בענין התפילה, זה ותו לא. האדם נמצא בעולם שזועק זלזול בתפילה, בלי שאף אחד יזלזל בה בפועל, כי העולם זועק שמעשה ידיים מועילים, ולמען האמת רק התפילה מועילה.

חבל על דאברין

עלינו לשנות את מבטנו על התפילה. אין אנו יכולים להתחיל לפלפל בפירושי התפילות השונות לפני שנשנה את ההשקפה על התפילה באופן כללי. הגרייז מבריסק זצ"ל אמר: אילו היה האדם מכיר בכוח התפילה, היה מורט את שערות ראשו. אכן כן, מתי מורט האדם את שערות ראשו? כשאינו יכול להאמין מה הפסיד בידיו. הוא אומר לעצמו: הפסד כזה! הלא פגשתי אותו יהודי ושאל אותי למצב פרנסתי ולא עניתי לו כלום, אילו הייתי יודע שהוא נדיב פלוני, הייתי מספר לו את הדברים לאשורן והוא

⁶ סיפר לי הרה"ח ר' ישראל גאלדהאבער שליט"א: כשהרה"ק רבי יוחנן מסטאלין זיע"א שהה בווייליאמסבורג (תש"ט-תש"ז) והוא עומד ומשמש על ידו, התגודדו בבית מדרשו בחורים רבים מפליטי המלחמה. היה שם בחור אחד שכבר הגיע לגיל שלושים וחמש וטרם הקים את ביתו. פעם כששתו לחיים, אמר לו הרה"ק: למה אתה זקוק ואברכך? הבחור לא שם לבו והשיב: רבי! איני זקוק לכלום, ברוך ה' יש לי כל. הוא המשיך בדרכו, אך מיד עצרו אותו המקורבים ואמרו לו: חבל! הלא זקוק אתה לשירדך... חזר הבחור אל הרבי, אך הרבי אמר לו: כבר מאוחר מדי... ואכן אותו בחור המשיך לחיות את חייו בגפו מבלי למצוא עזר כנגדו.

לאו – זייק לעצמו? ! וכי צריכים אנו להזהיר אותו שלא יעשה כושות לעצמו ויבוא בתשע בדיוק ולא בעשר ורבע? !

אף אנו, קודם שאנו באים ללמוד מה זה מודה אני ומה זה אשר יצר, מה היא הברכה הראשונה ומה היא הברכה השניה, מדוע אומרים ק"ש קטנה לפני אמירת הקטורת, צריכים אנו לדעת אם אנו מכירים את נשמת התפילה, כי אם לא תהיה לנו אותה נשמה, כשנשמע הבנה חשובה, היא תחזיק מעמד ליומיים בלבד, עד שנעבור להבנה החדשה.

תפילה עם נשמה

האנשים הפשוטים שבדורות העבר, הזקנות שלנו, האנשים הכפריים, לא הכירו את הפירוש המדויק שבמזמורי התהלים, שהרי לא היו להם ספרי תהלים עם פירושים ואף לא מלמדים ראויים לשמם ואף לא שיעורים משובבי לב, ועם כל זה אמרו תהלים בהשתפכות הנפש והרטיכו את דפי התהלים מדמעות, וזאת מפני שהיה להם הנשמה, הם הסתכלו על התפילה בהסתכלות הנכונה.

הכפריים הללו הבינו מילה אחת מתוך שלוש מילים, הם הבינו את המילות הקלות, אך לא את הקשות. כשאמרו למשל כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו, הבינו (עכ"פ רבים מהם) רק את החלק הראשון ולא את החלק השני, וזה הספיק להם להוריד דמעות, כי ידעו שהקב"ה נמצא לידם ומאזין לכל דיבור היוצא מפייהם ומבין למצוקתם ומרחם עליהם יותר משהם מרחמים על עצמם, ומתוך ידיעה זו אמרו את מה שאמרו בכל הכוח והתמימות.

לחיזוק שלא לדבר באמצע התפילה וכו', והיה רואה זאת כבזיון שיצטרכו לדבר עמו על חומר האיסור לשוחח באמצע התפילה.

משל למה הדבר דומה: למי שנודע לו שיש גביר גדול שתורם סכומים גדולים מאוד, וכשהוא משתכנע בנחיצות הדבר העומד לפניו, הוא מכסה את כל הוצאותיו ולא רק משתתף בהן. אולם כדי להגיע אליו, צריכים להרבה פרוטקציה, כי אין קל לקבל אצלו תור. ואכן בהשגחה פרטית מיוחדת הצליחו לקבוע לו תור אצלו, והנה הוא יוצא ביום השלישי בשעה תשע בבוקר למשך שעה אחת. אפשר לתאר במוחנו איך מכין אדם זה את עצמו מה לדבר ואיך לדבר. שאציג את עצמי כמסכן? לא, אולי אינו כדאי. אולי כדאי יותר להציג את עצמי כאיש שמח וכך אשא חן בעיניו... הוא פונה לחברי הנדיב ומברר אצלם מה מדבר על לבו, מה יעשה כדי שישתכנע שראוי לו לעזור דווקא לו, והרי יש צרות גדולות ממנו בעולם... כך הוא שקוע ראשו ורובו בהכנותיו מפני שהוא יודע שעתידי תלוי בפגישה זו...

כעת נשאל את השאלה הפשוטה: וכי צריכים אנו להזהיר אדם זה שלא יענה לטלפונים תוך כדי דיבורו עם הנדיב?! תראה ר' איד, כשאתה נמצא אצל הגביר בין תשע לעשר ואתה מתאר לו את מצוקתך, אם הטלפון שלך מצלצל, אל תרים לומר נו, הא הההה הההה, אלא תן לאיש שמעבר לקו להמתין חמש עשר דקות עד שתסיים את הפגישה...

הגעו עצמכם! וכי צריכים לדבר עם האיש על הנושא הזה? ! וכי צריכים לבקש ממנו שיכוון בכל מילה שהוא מוציא מפיו, כי אם יכוון יזכה לכמה וכמה טובות, ואם

שיפגע בהרים, ומזה תשכיל שעם שהרוח אין בו ממש ואינו נראה לעין, עם כל זה הוא תקיף וחזק מאוד מפרק הרים ומשבר סלעים, ועתה יגדל נא כח הדיבור בעיניך שהגם שאין בו ממש ואינו כלום יש בו כח להזיק מאד, ודין גרמא כי האלוקים יביא במשפט ומגיד לאדם מה שחו אפילו שיחה יתירה וכו'. עד כאן הוא מדברי מהר"י חאגיז.

וראיתי מוסיפים על זה, שלכאורה יש להבין מדוע באמת נתן הקב"ה כוח חזק כל-כך לדיבור, עד שיהיה לרוח היוצאת מן הפה כוח גדול להזיק. והביאו לזה מה שאמר הרה"ק מפרשיסחא זיע"א זה לעומת זה עשה האלוקים, ואם לא היה בכוח הדיבור להחריב משפחות ולהרוג אלפי בני אדם (כידוע מדברי הימים שמלחמות רבות פרצו על-ידי דיבור אחד), לא היה בכוחו להמשיך שפע רב לכל העולמות ולשנות את סדרי הבריאה.

שלוש מחשבות המועילים לגשת אל

הקודש

ולסיום, יש להביא מהספה"ק ז"ע פרשת קודש" הרה"ק מראפשיץ זיע"א (פרשת ויגש), וזה לשון קדשו: ויגש אליו יהודה, הנה התורה הקדושה לימדה אותנו דרך איך לבוא להתפלל לפניו יתברך שמו, לבל יפול לב האדם עליו ולומר איך אשא פני לעמוד להתפלל לפניו יתברך שמו ואני איני ראוי במעשי לזה, בפרט אם יזכור חטאיו שחטא לפניו יתברך שמו, נותנת כאן התורה עצה להאדם להשיב אל לבו ג' אופנים, שעל-ידי ג' אלו יהיה ערב ללבו לגשת אל הקודש.

האחד, ישוב אל לבו אמת שמפאת עצמי ומעשי אני הבל וריק, אבל אבוא לפניו

כשיאמר האדם לעצמו: אע"פ שאינני יודע ומכיר את כל הפירושים בסדר התפילה, רצוני להיות בתפילה ולדבר אל הקב"ה כדבר אל המלך, ויעשה בשביל זה הכנה קודם התפילה, פירוש המילות יבוא ממילא. רוחניות אינו פועל כמו מכונה, באופן מוגדר... לא, ברוחניות אם אתה נמצא בפנים, אתה מבין את פירוש המילות, ואם אינך מבין אותן במוחק, עכ"פ נשמתך מבנינה אותן.

יוצר הרים ובורא רוח

הגאון החיד"א בספרו "ראש דוד" (פרשת שלח) הביא פירוש נפלא ממהר"י חאגיז זצ"ל: בפסוק נאמר (עמוס ד, יג) "יוצר הרים ובורא רוח" ואחר כך נאמר "מגיד לאדם מה שיחו". הפירוש הוא, כי הנה תכלית יצירת ההרים היא לעצור בעד הרוח החזקה בטרם תבוא ליישוב בני אדם בכפרים ובעיירות, כי על-ידי ההרים נחלשת הרוח וסרה מתוקפה ואינה מזקת לבני אדם, ואלמלא ההרים היו אנשים מתים מן הרוח. זהו יוצר הרים ובורא רוח, הקב"ה יצר את ההרים מפני שברא את הרוח.

ומעתה נבין את המשך הכתוב "מגיד לאדם מה שיחו", וזה לשונו שם: כי יפלא לעיני העם שיעניש הקב"ה על פה דובר נבלה או חנופה וליצנות וכיוצא, כי יאמר מה זאת עשיתי מילי בעלמא נינהו, ומה יזיק קול בעלמא, רוח היא באנוש, רוח ממללא, היש בו ממש והיה כלא היה. לזה אמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, כלומר לא כמו שעלתה על דעתך כי הרוח ממללא אינו כלום, בוא וראה שהוצרך הוא יתברך הוא ליצור הרים כדי שיכנע וישבר הרוח בצאתו

החלק הזה שיש בקרב האדם.

אופן שלישי, יתן האדם אל לבו הנה אמרו חז"ל (ברכות ז, א) מנין שהקב"ה מתפלל כו' וזהו על דרך שאמרו חז"ל במשה שכינה מדברת מתוך גרונו תמיד, כן כביכול יתברך שמו יתלבש בפה האדם לפעמים והקב"ה מתפלל, ולכן יאמר האדם האמת שאין אני כדאי להתפלל מצד עצמי כנ"ל, מכל מקום הקב"ה ברחמיו וברוב חסדיו כשיראה שאי אפשר לי מצדי להתפלל אליו, כביכול יתלבש כנ"ל והקב"ה בעצמו כביכול יתפלל עמי ויהיה עם פי בעת הטיפי ודיבורי בתפילתי.

הנה מחשבות אלו הן מההכנות שעלינו לעשות קודם התפילה, כי על ידי מחשבות אלו יוקל לנו להבין מדוע הקב"ה מאזין לתפילת כל אחד ואפילו לתפילת נשים ועבדים וקטנים כלשון המדרש שהובא לעיל, שהרי סוף כל סוף כולנו בני אברהם יצחק ויעקב ויש לנו חלק א-לוה ממעל, בלי שום חילוק בין זה לזה.

יתברך שמו בזכות אבותינו אברהם יצחק ויעקב, כיון שאני אחוז בקדושתם, כי יעקב חבל נחלתו, ומי שאוחז בחבל למטה, מנענע החבל למעלה, אף שהוא ארוך הרבה מאוד וזה האוחז רחוק הרבה מראש החבל, עם כל זה על-ידי אחיזתו מנענע למעלה, ולכן אף שאמת שאני בבחינה התחתונה מאוד, מכל מקום כיון שאני בכלל בני ישראל, יש לי כח לעורר על-ידי תפילתי כל העולמות ויעשה לי יתברך שמו בקשתי, ויקבל יתברך נחת רוח מתפילתי.

אופן השני, שיתן אל לבו יש בקרבי חלק אלוקי ממעל, כי נתן בי יתברך שמו נשמת חיים חלק אלוקי, ואבוא בתפילתי לדבק החלק אל מקור שורשו, וכיון שיש בי חלק חשוב מאוד כזה, בזה אני כדאי לבוא להתפלל לפניו יתברך שמו, כי החלק אלוקי יתפלל לפניו יתברך שמו, כמו שאנו רואין בכל תיבה ותיבה מצטרפין כמה אותיות, וכל אות ממוצא אחר ממוצאות הפה, ומצטרפין אלו האותיות ברגע אחד, ומי הוא העושה להצטרף כן, ומי הוא המצרפן, רק כי זה כח

לזכות ולרפואת

שמעון חיים בן פיגא בריינא בתושח"י

נדרת הר"ר שמואל פנחס טננבוים הי"ד

יה"ר שיזכה לשנים טובות וארוכות עם בריאות עושר ואושר

מדור שבת קודש

שפיכת היין בברכת הבדלה

סימן טוב בתחילת השבוע

על הארץ תשפכנו כמים

והנה השל"ה הק' הביא ממהרש"ל שדעת אחרת היתה עמו איך לעשות אותו סימן טוב, וזה לשונו: כתב מורי [רמ"א] ז"ל בשלחן ערוך שלו: בשעת הבדלה יתנו עיניהם בכוס ובנר, ושופכין מכוס של יין קודם שיסיים בורא פרי הגפן כדי שלא יהא הכוס פגום וכו' וגם שופכין מן הכוס לאחר הבדלה, ומכבין בו הנר, ורוחצין בו עינים משום חבוב מצוה, עכ"ל. אבל שמעתי בשם מהרש"ל, דשניהם כאחד לא טובים, כי נראה בזיון מצוה. רק בשעת מזיגת הכוס יפה להבדלה, ימלאנו על כל גדותיו יותר מהראוי, בענין שהיין יצא ממנו ועל הארץ ישפוך כמים קודם שיתחיל, וכן לאחר ששתה כוס הבדלה ישפוך ממנו.

כפי שהאדם מתנהג כך מתנהגים

עמו

ובכן מוטל עלינו בזאת להתבונן במהות מנהג זה ולראות איך נוכל להתעלות על ידו בעבודת ה', כי כלל הוא בידינו שכל הסגולות המסוררות בידינו מחכמת חז"ל כולן הן עצות ומהלכים להשתנות ולהתעלות בדרכי עבודת ה' ועל ידי השינוי

הרמ"א בהלכות הבדלה (או"ח רצו ס"א) כתב: ונוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ, קודם שסיים ברכת בורא פרי הגפן. וטעם השפיכה, דאמרינן (עירובין סה, א): כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושיין כן לסימן טוב בתחילת השבוע.

והנה הביאור הפשוט בדברי הגמרא בעירובין, וכן פירשו מהרש"א והגאון יעב"ץ, שאם יש צמצום ודחקות בתוך הבית, אין בו סימן ברכה, מה שאין כן אם יש בו רחבות ונשפוך בו יין כמים, אז יש בו סימן. ובאמת יש בזה שני חלקים, יש בזה חשבון פשוט, דהיינו שמורה על המצב הקיים, כי מי שכועס על שנשפך לו יין בביתו והלך לאיבוד, אע"פ שיש לו בשר ודגים, סימן הוא שאין הברכה שורה בביתו, כי אם היתה הברכה שורה בביתו, לא היה מתרגש כל-כך עבור זה.

אך באמת יש בזה גם חלק אחר, והוא סימן להבא, כי מי שמתנהג בהנהגה של רחבות בביתו ונוהר מדקדוקי עניות, הרי זה מועיל להביא ברכה בביתו, וכפי שנבאר. וכדברי הרמ"א שופכין יין בכוונה בתחילת השבוע, כדי להתחיל את השבוע בסימן טוב.

מרגיש האדם שקרבנו נתקבל ברצון אשה ריח ניחוח לה', אם מפני שחזר בתשובה בעת הקרבת הקרבן, כגון כשהביא חטאת או אשם, או אפילו עולה לכפר על הרהורי הלב, או אפילו כשהביא שלמים כדי להתרצות לה' ולהתקרב אליו, או כשהביא תודה כדי להודות לה', וכיון שנתקבל קרבנו לרצון, יורד שפע גדול לעולם, ולסימן השפעת הברכה מנסך האדם יין באופן שיישפכו בלי גבול. הרי זה כאילו יאמר בעל הקרבן: החפצים אתם לראות מה הועיל קרבני?! הבה ואראה לכם! הנה נשפך כאן יין בלי גבול, זהו השפע שיורד עכשיו בעקבות קרבת האלוקים שזכיתי לה בהקרבת קרבני.

על האדם לדעת מה הוא פועל

ונחוץ מאוד לעשות זאת, כי יהודי צריך תמיד לזכור מה הוא פועל במצוותיו, ואילו היינו רואים בחוש מה אנו פועלים במצוה אחת, כמה שפע אנו ממשיכים לעולם כשאנו שומעים חרפתינו ולא משיבים, היתה הבחירה ניטלת מאתנו. לכן צריכים אנו עכ"פ להשריש הדבר בלבנו ככל האפשר אע"פ שאין אנו רואים זאת בחוש כדי שלא תינטל מאתנו הבחירה. ומטעם זה היו רוקדים אצל החסידים ועורכים סעודות אחרי עשיית כל מצוה, הכל להראות מה פעלו וכמה שפע המשיכו על-ידי עשיית המצוה.

הלא כך אמר הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זיע"א שבסעודה שאוכלים בליל שבת קודש ממשיכים השפע לכל

והעלייה הישועה באה, אם על-ידי חיזוק האמונה בה', אם על-ידי חיזוק אמונת חכמים וזאת על-ידי שהוא מקיים דברי חז"ל בלי להבין את פשרם, וכן הלאה.

אכן מדברי רבותינו למדנו שסגולת שפיכת היין בהבדלה באה ללמדנו שכאשר האדם מתנהג ברחבות ולא בצמצום ודחקות, הוא מעורר בזה הרצון בשמים להתנהג עמו גם כן ברחבות, והרי זה כענין מה שאמרו הצדיקים⁷ על הפסוק "ה' צלך" (תהילים קכא, ה), שהקב"ה מתנהג עם האדם כפי שהוא מתנהג, ואם בדרך כלל מפרשים הכוונה למי שנותן משלו לאחרים, שהקב"ה נותן לו ג"כ שפע גדול, כאן למדנו שגם אם האדם מתנהג ברחבות בביתו, יתנהגו עמו מן השמים ברחבות ותשרה הברכה בביתו⁸.

סמך לדבר מניסוך היין

ובביאור הדבר, הנה בספה"ק "אמרי אמת" להרה"ק רבי יהודה לייב איגר מלובלין זיע"א (ויגש תרל"ג) כתב שיש להביא לזה סמך מענין הנסכים שהיו מנסכים יין על המזבח לאחר כל הקרבנות, ולא היו נהנין ממנו לא הכהנים ולא הבעלים, וגם לא היה בזה אכילת מזבח, כי לא היה נשרף על אש המערכה ואף לא היה יורד לשום כלי קיבול, רק להשיתין שהיו מוכנים מששת ימי בראשית והיו חלולין עד התהום, שהוא בלי שיעור וגבול, ולכאורה תמוה מדוע נצטוונו לעשות כזאת.

אך הביאור הוא כי לאחר הקרבן

⁷ מובא בשלה"ק פרשת משפטים בשם המדרש. בספרי חסידות מובא גם בשם הבעש"ט הק' זיע"א.

⁸ ראה ספר 'פרי הארץ' מכתב כב, ד"ה תשובה כללית על דאגת הפרנסה.

יבואו עכשיו להתרימו לדבר מצוה, יאמר: אני דחוק כעת מאוד, שובו אלי בעוד חודש... מאידך גיסא, יכולים לראות במי שנכנס אליו סכום גדול של כסף, שאע"פ שהוא זקוק לו, אם יבואו עכשיו להתרימו לדבר מצוה, יפתח את כיסו ויתן יותר מהרגלו, זאת משום שרוחו עליזה עכשיו ולבו נפתח לרווחה. מציאות היא שכאשר האדם מקבל שפע, לבו נפתח לרווחה, ובשל כך הוא שופך מממונו לאחרים בלי חשבון, וכפי שאפשר לראות זאת גם אצל המוני עם סגולה, שכאשר עורכים שמחה, אע"פ שאינם גומרים את החודש, יופיעו שמותיהם ב'קאוע שטיבל' ועל קירות בתי הכנסת כפרנסים מכובדים.

לימדנו הרה"ק רבי לייבל איגר ז"ע שכך צריכה להיות הרגשתנו במוצאי שבת קודש. הן קיבלנו עכשיו שפע עצום ורב, הכיסים שלנו מלאים וגדושים עכשיו, נשפוך יין כמים ונגיל ונשמח כי רוחנו עליזה עלינו ולבנו פתוח לרווחה.

וכאמור, זה מה שמעורר את האדם שיבין מה קיבל, וזה מה שממשיך לו הברכה לימות השבוע, והכל על-פי אותו יסוד, שככל שהאדם מוסיף להאמין שהשבת היא מקור הברכה, כך היא באמת נעשית בעבורו מקור הברכה.

תגובת האדם כאשר נשפך יין בביתו

והנה ה"ט"ז (סימן רצו ס"א) כתב בענין מנהג שפיכת היין, וזה לשונו: ובעיקר הפירוש של אומרים "כל בית שאין נשפך בו יין כמים" כו', לא נראה לי דצו חכמים לשפוך יין, דאדרבא יש איסור בזה, וכמו שכתוב סי' קע"א ממשיכין יין בצינורות

השבוע, ואמר שכאשר אוכלים אכילה ראשונה בחלה צריך לכוון להמשיך השפע ליום ראשון, ובאכילה שניה יש לכוון להמשיך השפע ליום שני, וכן הלאה. והסביר בטעם הדבר, כי כאשר האדם מראה שאע"פ שהוא דחוק בממון, אינו מצמצם בהוצאות שבת ויו"ט, הוא מראה בזה שהוא מאמין שהשבת היא מקור הברכה, וכשהאדם מאמין בתוצאת המצוה, הוא מקיים את המצוה כראוי ומגלה את האמת בעולם, ובזה הוא ממשיך שפע לעולם.

וכן פירשו המפרשים מה שאמרו חז"ל (פסחים סח, ב) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, כי בני ישראל מחוייבים להראות לעין כל איזה שפע גדול יורד לעולם בעקבות קבלת התורה, ולכן הם מחוייבים לאכול סעודה שלימה של בשר ויין. וכמו שאמר רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא ולהוכיח זאת בישראל עיגלא תילתא. כך אנו מוצאים כמעט בכל פינה מפינות התורה, שעל האדם להראות שהוא שמח בקיום המצוות, ומפני שהוא מאמין שהוא פועל בהן גדולות ונצורות.

מבאר ב"אמרי אמת" שזה גם ענין הסימן ברכה שאנו עושים ביין ההבדלה למלאות את הכוס עד שיהיה היין נשפך על גדותיה החוצה, היינו להראות שאנו מאמינים שנתקבלה עבודתנו בשבת קודש לרצון וכעת נמשך על ידה שפע רב לעולם.

כשיש שפע הרוח עליזה והלב פתוח לרווחה

הן יכולים אנו לראות במי שהוטלה עליו הוצאה גדולה בלתי צפויה, שאע"פ שהוא מכסה בדרך כלל את החודש, אם

שהאדם מתרגז כשנשפך יין על-ידי אחד מבני הבית, היא מפני שהוא מרגיש דחקות וצמצום וכואב לו לבו על הפסד הממון, אבל כשהאדם מרגיש שיש שפע גדול בבית, אינו מתרגז – לא נורא שנשפך קצת, ננגב ונביא יין אחר במקומו.

היכולת להשאר רגוע מול הוצאות בלתי צפויות

ובכן נרחיב מעט בהצעת הט"ז: בחיי האדם ישנם אלפי אלפים קשיים וסיבוכים, ורבים מהם, הם סיבוכים כאלה שהאדם עצמו מעולם לא שיער שייתקל בהם. אכן כשנתבונן נראה שרבים מאותם סיבוכים אפשר היה לפתור בממון (וכמו שאמר לי פעם מומחה לשלום בית: אילו היה לי כסף, הייתי יכול לפתור תשעים אחוז מהקשיים בשלום בית), אלא שבני אדם מקמצים על ממונם, ולכן הסיבוכים אינם נפתרים והרי הם באים מהם לידי כעס ועצבות, למחלוקות ולמריבות.

כשיחיה האדם עם הצעת הט"ז, יוכל לפתוח בקל את כיסו בשביל לפתור את סיבוכי החיים שלו. הן החי לפי הצעת הט"ז, אפילו ישתולל אחד מבניו, וימשוך את המפה, ויפלו כל הכלים לארץ, ולא זו אף זו יישפכו המשקים על הכסאות המרופדים – לא יתרגז, אלא כה יאמר: הקב"ה נותן לי את כל צרכי ובוודאי יתן לי גם בשביל הוצאה זו.

האדם נבהל כשנופלת עליו הוצאה בלתי צפויה, ולמשל: הוא נסע עם בני ביתו לנופש כדי להתרענן, בטוח היה שזה יעלה לו אלפיים דולר, ובסוף – התברר לו שלא חישב נכון וזה יעלה לו שלוש וחצי אלפים

לפני חתן, והוא שיקבלנו בכלי בפי הצינור, אלא נראה לי דכוננת רו"ל בנשפך יין כמים הוא בדרך זה, דיש לעיין למה אמר לשון דיעבד, דהיינו נשפך, ולא אמר כל בית שאין שופכין בו כו', אלא דנתכוונו לומר שלא יתרגז אדם בביתו אפילו אם יארע לו היזק, דהיינו שכבר נשפך יין בשוגג על-ידי שום אחד מבני הבית, ודרכן של בני אדם להתרגז בשביל זה, על כן אמר כל בית שאין היין שנשפך בשוגג נחשב לו כאילו היה מים, אלא אדרבא מתרגז, אז אין בו סימן ברכה, דאמרינן בפרק קמא דסוטה דכל בית שיש בו רוגז הוא סימן עניות ח"ו. עכ"ל הט"ז.

ואמנם מידה טובה מרובה, ולכן אם נשפך יין בתוך ביתו של אדם או נשבר שם איזה דבר יקר ערך וכדו', ואינו כועס, אלא קורא בפנים שוחקות: "מזל טוב" או: "סימן ברכה", וזאת מתוך אמונתו שהכל מאת ה' לטובתו, הוא ממשיך בזה ברכה לביתו.

והנה במושכל ראשון נראה שפירושו של הט"ז אין לו שום שייכות לפירוש הראשון ולא קרבו זה אל זה. אבל כשנתבונן נראה שהוא נובע מהפירוש הקודם. דוגמא לדבר: אם האדם קנה לליל הסדר אך ורק בקבוק אחד של יין מפני שחישב שיספיק לו לארבע כוסות, ובסוף שפך לו אחד מבני הבית את אחת הכוסות, בוודאי יתרגז וייצא מכליו. אבל אם האדם קיבל מקמחא דפסחא כמה ארגזים מלאים בבקבוקי יין, הלא אז גם אם יישבר בקבוק אחד של יין, ינגב וימשיך הלאה.

כך היא המציאות, כשהאדם יודע שיש די והותר, אינו מתרגז, כי הוא יודע שלא הפסיד כלום. ומעתה נבין שהצעת הט"ז נובעת מהפירוש הראשון, כי הסיבה

אליו ומתחברת עמו.

ובכן בשיעור הקודם דובר בענין החלק שבו האדם מראה שהשבת נתנה לו את הדעת, וכעת מבואר עוד שכאשר האדם מבדיל על היין ונותן ליין להישפך החוצה, ואם נשפך בטעות, הוא שמח ואומר "ברוך ה' סימן ברכה הוא", ואף התינוקות כבר יודעים לשחוק כשנשפך ולומר "סימן ברכה הוא" (וכפי ששמעתי פעם ילד קטן מספר לחבירו: היום היו אצלנו שני סימני ברכה...), הרי הוא מראה שהוא מאמין בברכת השבת, וממילא הברכה באה אליו ומתחברת עמו.

שעיר לעזעזאל

והנה ב"מטה משה" (תק"ד) הביא טעם נוסף לשפיכת היין על-פי מה שכתב הרמב"ן בפרשת אחרי, בביאור הטעם שאמרה תורה להביא שעיר לעזעזאל ביום הכיפורים: משל למי שהכין סעודה למלך, שביקש ממנו המלך שיהנה גם את העבדים שאינם באים לסעודה, כדי שאף הם יהיו שמחים ויספרו בשבחו ולא בגנותו. ולכן ביום הכיפורים כשנותנים שפע בלי סוף לבני ישראל, אמר הקב"ה שכדאי שיתנו גם למקטרגים העומדים מבחוץ, כדי שיהנו אף הם מן הסעודה ויסתפקו בזה.

מבאר ה'מטה משה' שכך הוא גם במוצאי שבת, לאחר שהגיע שפע גדול לבני ישראל אשר השבת היא האות בינם לבין הבורא, שופכים מעט מן היין על הארץ בשביל המקטרגים המקנאים, והוא מעין שעיר לעזעזאל, וכמו שאמרו גם לענין מים אחרונים שהם בשביל הסטרא אחרא שתנוח דעתה ולא תפריע (ומטעם זה אמרו

דולר. בסדר, מה אירע? יהיה לך, הקב"ה יתן לך. זהו יסוד הט"ז: האדם מתרגש כשנשפך יין או נשבר משהו, מפני שהוא בטוח שאין לו כסף בשביל זה, שהרי לא לקח בחשבון שזה יקרה לו. אך לא, הקב"ה נותן לך בשביל הוצאה זו אע"פ שלא לקחת אותה בחשבון.

ההכרה בברכה ממושיכה את הברכה

כעת נוכל להבין ששפיכת היין והכוונה בהבדלה, תכלית אחת להן. כי הנה בשיעור הקודם הבאנו דברי חז"ל (ברכות לג, א) שהמבדיל גם בתפילה וגם על הכוס, ינוחו לו ברכות על ראשו, ופירש מהרש"א שכל שהאדם מרבה להראות את כבוד השבת, כך הוא מוסיף להאמין בכוחה, וכשהוא מוסיף להאמין בכוחה, ממילא הוא זוכה לברכתה. ואחד מההידורים בהבדלה, הוא להבדיל על היין.

וכעת יש להוסיף מספר "פרי צדיק" (ויחי) שהביא את דברי חז"ל (שבועות יח, ב) כל המבדיל על היין זוכה לבנים הראויים להוראה, ומבאר שהיות שהוא שמח בקדושת השבת שהאצילה בו דעת, מידה במידה יזכה לבנים הראויים להוראה, כי ההוראה באה אף היא מכוח הדעת שמועיל להבדיל בין הטהור לטמא, בין המותר לאיסור.

הן כך אמרו חז"ל (שבת כג, ב) דרחים רבנן - הווי ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן - הווי ליה חתנוותא רבנן, דדחיל מרבנן - הוא גופיה הווי צורבא מרבנן. וסיבת הדבר, כי המראה שהוא יודע מה זו תורה, התורה באה אליו ומתחברת עמו. כמו כן כאשר האדם מראה שהוא יודע מה זו דעת להבדיל בין יום השביעי לששת ימי המעשה, הדעת באה

זה שבראה, ועל ידי כן הוא חוזר ומקרבה לשורשה, ולכן מתפרדים האש דקדושה והאש דסטרא אחרא, וכל אחת שבה למקומה.

ונפלא הדבר, שכאשר ה'מטה משה' כותב שכשם שצריך ליתן שעיר לעזעזאל לכוחות הסטרא אחרא, כך צריך לשפוך מעט מהיין, הוא כותב בלשונו: "לכן גם בכאן צריך ליתן לעדתו של קורח חלקם". והיינו כי כפי שמכוונים בכורא מאורי האש להחזיר כל אש לשורשה (מאורי האש בלשון רבים), ובזה נפרדים אש דקדושה מאש דסטרא אחרא, וכשהם נפרדים ויושבים על מקומם, אין האדם ניזוק מהם, כך כשהאדם שופך מעט מהיין, יש לכל צד את שלו, ואז ממילא יכול הוא לקבל טנא מלא ברכת ה' מבלי שהסטרא אחרא תעכב.

עוד יש מהמקובלים שמסיבה זו אומרים קטורת אחרי תפילת שחרית, חוץ ממה שאמרו קודם התפילה, כי עכשיו הוא זמן ירידת השפע, וכדי שלא יבואו הקליפות ליטול את השפע. זהו מה שעושים גם בשפיכת היין. כאשר אנו עוסקים בהמשכת השפע לששת ימי המעשה, נותנים להם מעט כדי שלא יפריעו, וזה מועיל שבני ישראל יקבלו ברכה עד בלי די ובלי שום עיכוב כלל.

המקובלים למעט בכמות המים שנוטלים במים אחרונים).

וכבר מצאנו זאת בתורה גם לענין יפת תואר שדיברה תורה כנגד יצר הרע, כי אי אפשר להתעלם לגמרי מכוח זה הנמצא בבריאיה, ואם ירעיב האדם את האויב לגמרי, הוא יהיה רעב כל-כך ויתעורר לבוא בכל כוחותיו, לכן צריך לזרוק לו משהו כדי להרגיעו.

להבדיל מאש של קורח

והאמת ששפיכת היין אינה הדבר היחיד שעושים לתכלית זו, אלא גם ברכת מאורי האש, וכפי שמבואר ב"בזוה"ק (פרשת ויקהל) שיש אש דקדושה ויש מיני אש של הסטרא אחרא אשר במשך השבת שובתות כידוע שהגיהנום שובת בשבת, ובמוצאי שבת כשבני ישראל מברכים בורא מאורי האש, כל מיני האש יוצאות ממקום מחבואן וכל אחת הולכת למקומה.

ובספה"ק 'בית אהרן' (קרח) הביא מה ששמע מאביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זיע"א, שכאשר אומרים בורא מאורי האש, צריך לכוון להבדיל אש של קרח ועדתו. והיינו כי כשהאדם מברך על האש, הוא מכיר בזה שהאש שורשה בעליון, כי הקב"ה הוא

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי שמוחה ישכר בער מצעשינוב בהרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א

נסתלק לגנוי מרומים ביום כ' טבת ה'תרע"ד

אליו מאוד, והוא זה שהותיר לנו הרבה עדויות על תהלוכות הצדיק ועבודתו הנשגבה. רבי איציק'ל סיפר שפעם היה בצעשינוב בשבת שובה, וכשהצדיק קרא בתורה בפרשת האזינו, רעדו אמות הסיפים ואי-אפשר לתאר את ההתעוררות שאפפה את הקהל. לאחר התפילה העיד החסיד הישישי ר' שאול אלשטאטער זצ"ל שמאז הרה"ק מצאנו זיע"א לא היתה קריאת התורה כזו.

סיפר הרה"ק מקאלשיץ זיע"א שרבי איציק'ל אמר לו אז: במשך כל הקריאה לא ידעתי אם הוא יום או לילה, שבת או חול, ואם אני נמצא בעולם התחתון או בעולם העליון. רק לאחר הקריאה בעת הגלילה, נזכרתי היכן אני נמצא והיכן בית האכסניה שלי. אמר על כך הרה"ק מקאלשיץ: לפי התיאור זכה אז רבי איציק'ל להתפשטות הגשמיות.

הרה"ק נשא את בתו של הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א. פעם כשראה חותנו את עבודת קדשו בליל שבת בהתלהבות אש קודש, התפעל ממנו מאוד, ניגש אליו ונתן לו נשיקה על מצחו.

גמלתהו טוב ולא רע

רבי איציק'ל סיפר שפעם בליל שבת

והחוט המשולש לא במהרה ינתק

הרה"ק נולד בשנת תרכ"ד, כשאביו הרה"ק משינאווא כבר היה מעל גיל חמישים, ואעפ"כ הספיק לראות בילדותו את זקנו הרה"ק מצאנו. קורת רוח גדולה היתה לו מזה ותמיד היה מציינו, וזאת בגלל מה שאמרו התוספות (ב"ב נט, א) בענין מה שאמרו חז"ל (ב"מ פה, א) כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם - שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שזהו רק כששלשתן ראו זה את זה, וכיון שזכה לראות את זקנו, ידע שיקויים בו הבטחת חז"ל שהתורה לא תיפסק מזרעו לעולם.

הוא הסתלק בדמי ימיו בהיות בן ארבעים וארבע בלבד. צדיקים אמרו עליו שאילו היה מאריך ימים, היה כובש את העולם. אכן כן, עבודתו היתה בלבת אש קודש, ורבים מבני דורו נמשכו אחריו והתחממו לאורו.

וירא העם וינעו

כשהרה"ק ה'עצי חיים' מסיגוט זיע"ע נסע אליו לראשונה, מצאו מברך ברכת המזון בכל עצמותי תאמרנה. קרא בהתרגשות: הנה מצאתי לי רבי. הרה"ק רבי משה יצחק מפשעווארסק זיע"ע היה מקושר

דרישת שלום מדודו

פלא היה הדבר שאפילו הרה"ק מגארליץ זיע"א שדיבר בחריפות על צדיקי דורו (ומי יבוא בסוד קדושים), היה מכבד מאוד את בן אחיו הרה"ק מצעשינוב בהיותו עדיין בגיל הנערות. כשהיו באים אליו אנשי שלומו, היה אומר להם: איר זאלט לאזן גריסן דעם רויטן [תמסרו דרישת שלום לאדמוני]. התכוון לבן אחיו שהיה בעל זקן אדום.

על ביצור הומות הדת

מלחמה גדולה ניהל כנגד מהרסי ומחריבי הדת. עד כדי כך, שהצדיקים אמרו עליו, שהסתלק בדמי ימיו בגלל זה. רבי איציק'ל העיד מה שראו עיניו, שפעם באו אליו ראשי ההשכלה ואיימו עליו שאם לא יעצור את מלחמתו כנגדם, יהרגוהו. פתח את מעילו ואמר להם: שיסט! תירו בי...

הבחירות לנשיאות קופת רמב"ה

בתקופתו היה בנו של ה'כתב סופר' הגאון רבי יצחק לייב סופר זצ"ל נשיא קופת רבי מאיר בעל הנס בגליציה. כשהוא נפטר מן העולם, התעוררה מהומה גדולה, וכל גליציה געשה ורעשה בדבר הנשיאות, כאשר השאלה העיקרית היתה מי ימלא את מקומו, דבר שהיה לו תוצאות ישירות על ענייני היהדות. הרה"ק מצעשינוב כמו רבים אחרים מצאצאי בית צאנז, סבר שצריך למנות את בנו של הנשיא המנוח, הגאון רבי אברהם חיים דוד זצ"ל.

מאידך, היו מן הרבנים שסברו שיותר כדאי להושיב על הקופה איש אחד נשוי פנים בעל בעמיו. שמו המה את עיניהם על

כשהרה"ק מצעשינוב אמר "אשת חיל", בהגיעו לפסוק "גמלתהו טוב ולא רע", השתתק ונעשה חיוור כסיד. לאחר רגעים אחדים שנדמו כנצח, התעורר והתחיל לספר: בעיירה פלונית התגורר יהודי אחד בעל עבירה, פעם נתעורר לבו בתשובה וביקש תיקון לנפשו. הלך אל הרה"ק ה'ישמח משה' זיע"א. כששמע ממנו ה'ישמח משה' את כל אשר עולל לנפשו, נתן לו רשימה ארוכה של תעניות וסיגופים מיוסדים על תיקוני האריז"ל. כשהבין היהודי שלא יוכל לעמוד בתיקונים אלו, פנה משם אל הרה"ק מראפשיץ זיע"א. כשראה הרה"ק מראפשיץ מה שהטיל עליו ה'ישמח משה', הקפיד על כך, היתכן? הלא ה'ישמח משה' לא טעם טעם עבירה, איך יעלה על דעתו שיהודי כזה יוכל לעמוד בתיקונים כאלה? אמר לו הרה"ק מראפשיץ לאותו יהודי: מעתה תאכל ותשתה ותכוון באכילת ושתייתך שאתה רוצה לשוב בתשובה שלימה על חטאותיך. ואז הציע לו הרה"ק מראפשיץ לומר עמו וידוי כשהלה היה מוכן לאמירת היודי, פנה אליו הרה"ק ואמר בלשון קדשו: נעבאך, נעבאך, מה עשה לך השי"ת שכך עוללת לו? וכיון שיצאו מילים אלו מפי הרה"ק, התמלא לב האיש בחרטה עמוקה כל-כך, עד שנפל על הארץ בעלפון. כשסיים הרה"ק מצעשינוב את סיפורו, אמר כמדובר אל עצמו: גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה – הלא השכינה עשתה לך רק טוב, מדוע אם כן תצער אותה כל-כך? העיד רבי איציק'ל, שכאשר גמר הצדיק לומר את דבריו, התעורר העולם בתשובה כל-כך כפי שהתעורר אותו יהודי עברייני בשעתו.

יכלו לישוב בין העומדים. ועיניהם של אלו רואות וכלות, לאחר שכבר הספיקו לדבר סרה אצל המהרש"ם על האדמו"ר מצעשינוב קודם האסיפה, בחשבם שיצליחו להפריד ביניהם.

באמצע האסיפה עלה רב אחד מהמתחדשים לדרוש. פתח הלה ואמר "מייע הערן!" [אדונים שלי – ביטוי שגור בפי המתחדשים]. זעף האדמו"ר מקאלושיץ וקרא: לא אדונים יושבים כאן אלא רבנים! קצף הדרשן ושאל: מיהו החתול הזה שהשמיע את קולו? ענה האדמו"ר מצעשינוב: כן כן, החתול הזה מבער עכברים גדולים...

הבחירות נערכו וכן הנשיא המנוח נבחר על-ידי רוב הרבנים כרצון צדיק. לאחר האסיפה, ניגשו הרבנים שעמדו מהצד השני אל המהרש"ם ושאלו אותו: איה כבוד התורה? כיצד יתכן שזקן הדור, גדול בתורה כמותו, יקום מפני הרב מצעשינוב הצעיר ממנו כל-כך? ענה להם המהרש"ם: "וואס זאל איך טאן, ווען ער איז אריין גיקומען האב איך זיך דערשראקן פאר אים" [מה אעשה, כשנכנס נבהלתי מפניו].

אהוזו בשרעפי קודש

למרות גופו החלוש כידוע, היה מסתגף הרבה. בשבועות של שובבי"ם היה מתענה בימי שישי, וכשהגיע לעשיית הקידוש, היו הכנותיו מתארכות כשהגביע בידו, כך שכאשר רוצה היה להתחיל באמירת הקידוש, היה רואה שהשעון כבר מורה על השעה שש, והיות שנהגו במקומותם שלא לקדש בין שש לשבע, ומאידך גיסא נהגו שאם כבר הגביהו את

גביר אחד מלבוב (לעמבערג). אולם הרה"ק מצעשינוב חשש היות שהעיר לבוב היתה אחד ממעוזיהם של משכילי התקופה, שאם ימנו אותו, יקבלו המשכילים את השליטה על הקופה, וייצא מזה מכשול ליהדות החרדית.

ניהל הרה"ק מצעשינוב מלחמת חרמה כדי שלא ימנו אותו איש מלבוב לנשיא הקופה. והיות שהיו שני צדדים בדבר, גדולי ישראל מכאן וגדולי ישראל מכן, החליטו לערוך אסיפה גדולה, בה יושיבו בראש את הגאון מהרש"ם מברעזאן זצ"ל שהיה פוסק הדור ומקובל על כולם, ויערכו בחירות בין הרבנים ובעלי הבתים.

כשנתפרסם הדבר סמוך לאסיפה שהמהרש"ם מברעזאן עתיד לנהל אותה, הקדימו הצד השני ובאו ללחוש על אזני המהרש"ם ולדבר אצלו סרה על הרה"ק מצעשינוב. ובאותה עת קיבל הרה"ק מצעשינוב על עצמו תענית, הוא התענה שלושים שעות רצופות, ובטרם לכתו לאסיפה השתטח על ציון אביו הרה"ק משינאווא והתפלל להצלחת המערכה. ואכן בגלל כן התאחר לאסיפה, וכך הוא הגיע בלוויית הרה"ק מקאלושיץ ורבי איציק'ל מפשעווארסק אל האסיפה, כשכל הרבנים כבר ישבו מסובים על השולחן.

פוסק הדור קם לכבודו

כיון שנכנס לבית-הכנסת, מיד קם לפניו המהרש"ם מלוא קומתו, למרות שהיה זקן ממנו בשלושים וארבע שנים. ומי רואה את המהרש"ם קם והוא אינו קם. קמו שאר הרבנים והאדמו"רי"ם ועמם כל הנאספים, לרבות אלו המשתייכים לצד שכנגד שלא

למקומה.

כשהוא חזר אל השולחן, הוא ניגש אלי ושאל: טעמת מן הדגים? לא – עניתי לו. אם כך – אמר לי – טוב עשית, בשבת בבוקר אין אוכלים דגים. לאחר זמן כשהיה חלוש מאוד והבין שהוא עתיד להסתלק מן העולם בדמי ימיו, אמר הרה"ק מצעשינוב: אילו הייתי שומע לקול אבי ולא הייתי אוכל דגים בסעודת יום השבת, הייתי מאריך ימים. סתם ולא פירש...

במקום גדלותו שם אתה מוצא

ענוותנותו

בשנותיו האחרונות, כשהיה חלוש מאוד, נסע למעיינות מרפא ובדרך חצתה עגלתו יערות מלאי עצים עבותים. קרא אז קריאת שמע בדביקות עצומה. כשנשאל על כך, אמר: על עלי העצים מרחפות נשמות רבות כל-כך הממתינות לתיקון ומצפות שיעבור ירא אלוקים ויתקן אותם. אמנם אינני ירא אלוקים – הוסיף בענוותנותו – אבל הן ממתינות...

המובהר שבאדמו"רים – עדותו של

צדיק

רבי איציק'ל סיפר שפעם התלוח אל הרה"ק בהיותו במנוחה בגינת נוי גדולה, והנה שמעו קול ערב של מוסיקה [מוזיק]. התקרבו וראו שזו התזמורת הצבאית הרוסית שמתאמנת, ומה גדול היה הפלא כאשר ראו לא אחר מאשר הינוקא מסטאלין זיע"א, כשהוא לבוש בבגדי סוחר מודרניים ונשען על הגדר כאילו היה איזה סוחר פשוט, ואינו מוריד את עיניו מהמקהלה. שאל הרה"ק מצעשינוב את בן לווייתו

הגביע, לא יחזירוהו על השולחן, היה ממשיך לעמוד עם הגביע כשהוא אחוז בשרעפיו במשך שעה תמימה, ואז היה מתחיל באמירת הקידוש.

על אכילת דגים בסעודת יום השבת

למרות שאביו הרה"ק משינאווא היה נוהג שלא לאכול דגים בסעודת יום השבת, ואף דיבר על כך עם אנשי שלומו שאין אוכלים דגים בסעודה זו, נהג הוא לאכול אז דגים, והסביר את טעמו: שאלתי פעם את אבי מדוע הוא נוהג שלא לאכול דגים בסעודת היום, אמר לי שהוא מאותו טעם שנוהגים שלא לאכול בשר בסעודה שלישית. ובכן, היות שאינני יודע מדוע נוהגים שלא לאכול בשר בסעודה שלישית, אינני יודע גם מדוע שלא לאכול דגים בסעודת היום, ולכן אני נוהג בשונה מאבי – לאכול דגים בסעודת היום.

מעניין היה הדבר, שלמרות שהיה אוכל דגים בשולחנו הטהור, ואף חילק שיריים לעומדים על השולחן, עם כל זה היה דורש ואומר שנוהגים שלא לאכול דגים בסעודת היום.

סיפר רבי איציק'ל: כשהייתי אצלו באחת השבתות, הוא חילק שיריים מן הדגים לכל העומדים על השולחן, אך כשהגיע אלי, הפסיק לחלק שיריים, והיות שרציתי גם כן ליהנות מסעודת הצדיק, חיכיתי לשעת הכושר, ואכן כשהצדיק יצא לזמן מה, התקרבותי לראש השולחן וחטפתי לי חתיכת דג. אולם לפני שהכנסתיה לפי, הרהרתי בעצמי: הלא הרבי מדבר תמיד שהמנהג הוא שלא לאכול דגים, ובנוסף לכך, כשהגיע תורי, לא נתן לי... והחזרתי את חתיכת הדג

אם הוא מכיר את היהודי. רבי איציק'ל היה
בטוח שהרה"ק שהיה ידוע בקנאותו יקצוף
כעת על הרבי מסטאלין ואחז בפלך
השתיקה. אמר לו הרה"ק מצעשינוב בכהאי
לישנא: יהודי זה הוא לדעתי המובחר שבכל
האדמו"רים, כי אינו עובד לשום אדם, והוא
בלתי לה' לבדו.
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליט"א

בעלי בתים | או | ביזנעסלייט!

לאמיר אויסנוצן די פרייע זונטאג שעה | קונה צו זיין

ביזנעס-סוקסעס

מיט אמונה און בטחון

מיט'ן ריכטיגן צוגאנג און השקפת התורה

דורכן בארימטער מגיד און משפיע

הרב **שמעון שפיצער** שליט"א

דער שיעור וועט אי"ה פארקומען:

אין וויליאמסבורג | **דעם זונטאג ווארא** | 2:00 נאכמיטאג

נאכגעפאלגט מיט א רייכע

שאלות ותשובות סעסיע

פראגעס קענען אריינגעשיקט ווערן צו:

info@machonhavineini.com

ביז ערשיק פרי שמות

רעזערווירט אייער זיץ!

www.eventbrite.com/e/135518855545

רעזערוואציעס אפן ביז ערשיי שמות

For additional info, please call 347-351-2400